

«Փոփր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտը Հայաստանում 2006-2007թթ.» սեղեկագրի չորրորդ հրատարակությունը մշակված է փոփր և միջին ձեռնարկատիրությանը ղեկավարող աջակցության 2008 թվականի ծրագրի ԵՊՄԿ-ի Բաղադրարկներում Հայաստանի ՓՄՁ ՋԱԿ-ի նախաձեռնությամբ «Լոգիկոն Դիվելոպմենթ» ՍՊԸ կողմից՝ ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի աջակցությամբ:

Տեղեկագրում առկա վիճակագրական սվյալները հաստատված են ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության կողմից հրատարակվող ցուցանիշների, հարկային ղեկավարող ծառայության, ՀՀ կառավարությանն առընթեր մատակարարող ղեկավարող կոմիտեի, ինչպես նաև սույն սեղեկագրի մշակմանն առնչվող այլ աղբյուրներից հավաքագրված ղեկավարողական և ոչ ղեկավարողական տեղեկատվության հիման վրա:

Հայաստանի ՓՄՁ ՋԱԿ-ը, ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակը և «Լոգիկոն Դիվելոպմենթ» ՍՊԸ-ն ղեկավարողական տեղեկատվությունը չեն կրում սույն սեղեկագրում ներկայացված սվյալների համար:

Տեղեկագրում բերված սվյալների օգտագործումն առանց Հայաստանի ՓՄՁ ՋԱԿ-ի համաձայնության չի թույլատրվում:

Տեղեկագրի ղեկավարող նախատեսված է վաճառքի համար:

© ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակ, Հայաստանի ՓՄՁ ՋԱԿ, 2008

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

**ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 2006-2007 ԹԹ.**

ՉՈՐՐՈՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երևան 2008

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ.....4

ՄԱՍ 1. Փոփր և միջին ձեռնարկասիրության բնութագիրը Հայաստանում.....5
ՓՄՁ սուբյեկտների դասակարգման չափորոշիչները.....5
Ձեռնարկասիրական գործունեություն սկսելու հետ կապված օրենսդրական հարցերը.....7
Գրանցման կազմակերպիրավական Տեսակները.....9
Ձեռնարկասիրական գործունեության լիցենզավորումը.....13
Մտավոր սեփականության թափախանության հարցերը.....15
Հարկային համակարգը ՓՄՁ սուբյեկտների համար.....23
Մաքսային համակարգը ՓՄՁ սուբյեկտների համար.....31
Անճարժ գույքի վերաբերյալ ՓՄՁ սուբյեկտների սեփականության, վարձակալության, օգտագործման և այլ իրավունքների ղեռնարկական գրանցման ընթացակարգերը.....39

ՄԱՍ 2. Հայաստանում փոփր և միջին ձեռնարկասիրության ոլորտը ներկայացնող ցուցանիշներ.....44
Համախառն ներքին արդյունք44
Կազմակերպությունների ֆանակ.....47
Զբաղվածություն.....53
Արտադրության արժեքներ.....55
Օտարերկրյա ներդրումներ57
Հարկեր.....61
ՓՄՁ զարգացման ինդեքս.....64

ՄԱՍ 3. Փոփր և միջին ձեռնարկասիրության ոլորտի համեմատական վերլուծություն.....66

Հարվելված. Լիցենզավորման ենթակա Տեսակական գործունեության Տեսակների ցանկը

Նախաբան

Սույն ձեռնարկը հանդիսանում է Հայաստանում փոքր և միջին ձեռնարկատիրության (ՓՄՁ) ոլորտին նվիրված վերլուծական տեղեկագրերի շարքի չորրորդ հրատարակությունը, որը նախաձեռնվել և հրատարակվել է սկսած 2004 թվականից փոքր և միջին ձեռնարկատիրությանը ղեկավարող աջակցության արտերկրյան ծրագրերի շրջանակներում «Հայաստանի փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման ազգային կենտրոն» հիմնադրանքի (Հայաստանի ՓՄՁ ՋԱԿ) և Եվրոպայի անվտանգության և համագործակցության երևանյան գրասենյակի (ԵԱՂԿ) կողմից: Տեղեկագիրը հանդիսանում է յուրօրինակ վերլուծական նյութ, որը ներառում է Հայաստանում ՓՄՁ ոլորտը ներկայացնող մի շարք վիճակագրական ցուցանիշներ, որոնք մշակված են միջազգային լավագույն մեթոդոլոգիայի կիրառմամբ և փորձաքննության են ենթարկված միջազգային փորձագետների կողմից: Հասվարկված վիճակագրական ցուցանիշների թվում են երկրի համախառն ներքին արդյունքում, զբաղվածների թվաքանակում, վճարված հարկերի, տուրքերի և այլ լիցենզիայի վճարների, սնտեսվարող սուբյեկտների թվաքանակում ՓՄՁ ոլորտի մասնաբաժինը, ՓՄՁ զարգացման ինդեքսը և այլն, ինչպես նաև Հայաստանի և մի շարք երկրների ՓՄՁ ոլորտը բնութագրող ցուցանիշների համեմատական վերլուծությունը:

Տեղեկագրում ներկայացված են ՀՀ-ում ՓՄՁ սուբյեկտների դասակարգման չափորոշիչները, վերլուծված են ձեռնարկատիրական գործունեությունն սկսելու հետ կապված օրենսդրական հարցերը, ընկերությունների գրանցման կազմակերպարարական տեսակները, լիցենզավորումը, մտավոր սեփականության դատարանությունը, հարկային և մաքսային համակարգերը, ինչպես նաև անբարձ գույքի վերաբերյալ սեփականության, վարձակալության, օգտագործման և այլ իրավունքների ղեկավարման գրանցման ընթացակարգերը, այսինքն ՀՀ սնտեսական միջավայրը բնութագրող այն բաղադրիչները, որոնք թույլ են տալիս ընդհանուր դասակարգում կազմել սնտեսական գործունեությունն ծավալելու համար առաջացող հարցերի վերաբերյալ:

Այս ձեռնարկը ՓՄՁ ոլորտի հիմնահարցերով զբաղվող ղեկավար և մասնավոր կառույցներին, միջազգային կազմակերպություններին, գիտակրթական հաստատություններին, ինչպես նաև գործարար համայնքի ներկայացուցիչներին կադրակազմի Հայաստանում ՓՄՁ ոլորտի վերաբերյալ տեղեկատվությամբ:

ՄԱՍ 1
Փոփր և միջին ձեռնարկատիրության բնութագիրը
Հայաստանում

ՓՄՁ սուբյեկտների դասակարգման չափորոշիչները

Հայաստանում ՓՄՁ սուբյեկտները դասակարգվում են ելնելով աշխատողների թվաքանակից՝ հիմն ընդունելով «Փոփր և միջին ձեռնարկատիրությանը ղեկավարող աշակերտության մասին» ՀՀ օրենքը: ՓՄՁ սուբյեկտներ են համարվում այն առևտրային կազմակերպությունները և անհատ ձեռնարկատերերը, որոնց աշխատողների միջին ցուցակային թվաքանակը համադասաստանում է աղյուսակում ներկայացված չափորոշիչներին:

ՓՄՁ սուբյեկտներ են համարվում.

Ոլորտ Դասակարգում	ՓՄՁ սուբյեկտներ		
	Չերկոփր [աշխատողների թվաքանակ/ մարդ]	Փոփր [աշխատողների թվաքանակ/ մարդ]	Միջին [աշխատողների թվաքանակ/ մարդ]
Արդյունաբերություն և նյութական արտադրության այլ ճյուղեր	5	50	100
Շինարարություն և էներգետիկա	5	25	50
Գիտություն և կրթություն	5	25	50
Տրանսպորտ, առևտուր և ծառայություններ	5	15	30

Միաժամանակ մի քանի ոլորտներում գործունեություն իրականացնող կազմակերպությունների որդես ՓՄՁ սուբյեկտ դասակարգվելը որոշվում է դրանց կողմից իրականացվող գործունեության հիմնական ոլորտի չափորոշիչներով:

ՓՄՁ սուբյեկտներ չեն համարվում վարկային, ադահովագրական և ներդրումային կազմակերպությունները, գրավասները, արժեթղթերի շուկայի մասնագիտացված մասնակիցները, խաղասները և շահումով խաղերի կազմակերպման գործունեություն իրականացնող սուբյեկտները, ինչդես նաև դուստր և կախյալ սնսեսական ընկերությունները:

Համեմատության համար Եվրոմիության երկրներում ձեռնարկությունը համարվում է միկրո, եթե աշխատողների միջին սարեկան թվաքանակը կազմում է 0-9, Երջանառությունը կամ բալանսը չի գերազանցում 2 միլիոն եվրոն: Փոփր է համարվում այն ձեռնարկությունը, որը սարեկան միջինն ունի 10-49 աշխատող, Երջանառությունը կամ բալանսը չի գերազանցում 10 միլիոն եվրոն: Միջին է համարվում այն ձեռնարկությունը, որը սարեկան միջինն ունի 50-250, Երջանառությունը չի գերազանցում 50 միլիոն եվրոն, իսկ բալանսը՝ 43 միլիոնը: ՓՄՁ-ների համար որդես

լրացուցիչ չափորոշիչ կիրառվում է նաև դրանց անկախությունը, ինչը գործնականում նշանակում է, որ բաժնետերերի ընդհանուր ժողովում ձայների կամ շահույթում չափաբաժնի 25%-ից ավելին չի տրասկանում այլ խոշոր ընկերության¹:

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում ըստ «Փոֆր բիզնեսի ակտի» փոֆր է համարվում «այն ձեռնարկությունը, որն ունի անկախ սեփականատեր, գործում է անկախ և սվյալ բնագավառում չի զբաղեցնում գերիշխող դիրք: Օրենքը նաև սահմանում է թե, որն է համարվում փոֆր բիզնես ըստ գործունեության սեսակի՝ արժացույելով ոլորտային տարբերությունները: «Փոֆր բիզնեսի ադմինիստրացիայի» (ՓԲԱ) «**Փոֆր բիզնեսի չափի կանոնակարգի**» միջոցով ՓԲԱ-ն կիրարկում է «Փոֆր բիզնեսի ակտը»: ՓԲԱ-ն նշակել է նաև չափի սահմանափակների **աղյուսակ**, որը համադասասխան է Հյուսիս ամերիկյան արդյունաբերական դասակարգման համակարգի ճյուղային տարանջատմանը: ՓԲԱ-ի «Փոֆր բիզնեսի չափի կանոնակարգը» ներառված է Ֆեդերալ կանոնակարգերի օրենսգրքի 13-րդ գլխի, մաս 121-ում:

1. 2003թ. մայիսի 6-ին Եվրոպական խորհրդի կողմից ընդունված դիրեկտիվ 2003/361/EC, որն ուժի մեջ է մտել 2005թ. հունվարի 1-ից:

Զեռնարկասիրական գործունեություն սկսելու հետ կապված օրենսդրական հարցերը

Հայաստանի Հանրապետությունում ձեռնարկասիրական գործունեություն սկսելու նպատակով անհրաժեշտ է գրանցվել որոշ առևտրային իրավաբանական անձ (ԻԱ) կամ անհատ ձեռնարկատեր (ԱՁ):

ԱՁ գրանցման գործընթացը սկսելու համար անհրաժեշտ է որևէ բանկում վճարել 3,000 դրամ ժեսական տուրք համադասախմբան հաշվեհամարին: Այնուհետև, ղեֆ է լրացնել և ներկայացնել գրանցման դիմումը, որի ձևը սրամադրվում է ՀՀ արդարադատության նախարարության իրավաբանական անձանց ժեսական ռեգիստրի գործակալության (Պեսական ռեգիստր) կողմից:

Պեսական ռեգիստրը, ֆնարկելով դիմումը, կարող է մերժել կամ հաստատել գրանցումը: Մերժման դեպքում Պեսական ռեգիստրը դիմելուց հետո մեկ աշխատանքային օրվա ընթացքում սրամադրում է գրավոր բացատրություն, իսկ հաստատման դեպքում որոշումն ընդունվում է երկու աշխատանքային օրվա ընթացքում, որից հետո սրամադրվում է գրանցման վկայականը:

ԻԱ գրանցման գործընթացը սկսելու նպատակով անհրաժեշտ է որևէ բանկում ընկերության անվանումը գրանցելու համար վճարել 5,000 դրամ ժեսական տուրք, ինչպես նաև վճարել 12,000 դրամ Պեսական ռեգիստրում ընկերությունը գրանցելու համար՝ համադասախմբան հաշվեհամարներով: Ընկերության անվանման գրանցումը կատարվում է Պեսական ռեգիստրում: Անվանման գրանցման կամ մերժման մասին որոշումը կայացվում է 2 աշխատանքային օրվա ընթացքում: Այնուհետև, Պեսական ռեգիստրից կարող եք վերցնել դիմումի ձևը, կանոնադրության մուրը և իրավաբանական անձ հիմնադրելու մասին հիմնադրիների ժողովի արձանագրության մուրը:

Օգտագործելով վերը բերված փաստաթղթերի օրինակելի ձևերը՝ անհրաժեշտ է անցկացնել հիմնադրիների ժողով, կայացնել իրավաբանական անձ հիմնադրելու մասին որոշում և կազմել նիստի արձանագրությունը, ինչպես նաև ղեֆ է ղատրաստել ընկերության հիմնադիր փաստաթուղթը՝ կանոնադրությունը: Բացի այդ ղատահանջվում է, որ ընկերությունը մինչև գրանցման գործընթացը ներկայացնի ՀՀ օրենքով սահմանված կառիատալի նվազագույն գումարի ներդրումը հավատող փաստաթուղթ, որի չափը կախված է հիմնադրվող ընկերության տատակից:

Ունենալով բոլոր նված փաստաթղթերը՝ անհրաժեշտ է Պեսական ռեգիստր ներկայացնել գրանցման դիմում, որից հետո առավելագույնը 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում ղեֆ է տրվի ընկերության գրանցման վկայականը կամ գրանցումը մերժելու և դրա ղատաձառների վերաբերյալ գրավոր ղատասխան:

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒ

Անկախ նրանից թե՛ գրանցվել է ընկերություն, թե՛ անհաս ձեռնարկատեր անհրաժեշտ է գրանցումից երեսուն օրվա ընթացքում հաշվառվել ՀՀ կառավարությանն առընթեր հարկային ղեկավարությանը (Հարկային ծառայություն) և ՀՀ սոցիալական աղյուսակագրության ղեկավարությանը հիմնադրամում (Սոցադ)։

Հարկային ծառայությունում հաշվառվելը ենթադրում է հարկ վճարողի հաշվառման համարի (ՀՎՀՀ) ստացում, որից հետո Սոցադում հաշվառվելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել Պետական Ռեգիստրի վկայականի դրոշմ, կանոնադրության դրոշմ և ՀՎՀՀ։

Ավարտելով վերը նկարագրված ֆայլերը՝ ԻՍ համար անհրաժեշտ է ստանալ կնիք, ինչը դարձադրել է ԱԶ համար, սակայն ցանկության դեպքում նրանք էլ կարող են ունենալ կնիք։

Եթե ճանաչական գործունեությունը լիցենզավորվող է, որը սահմանվում է «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի 43-րդ հոդվածով, ապա անհրաժեշտ է դիմել համադասասխման լիցենզավորող մարմնին լիցենզիայի ստացման համար։

Անկախ գրանցման համար ընթացած ձևից, արժանանալով կամ ներմուծման գործարքներ իրականացնելու դեպքում անհրաժեշտ է գրանցվել նաև ՀՀ կառավարությանն առընթեր մաքսային ղեկավարության կոմիտեում (Մաքսային կոմիտե)։ Ներմուծվող կամ արժանանվող աղյուսակագրողի մաքսագրողները կատարվում է այն տարածաշրջանային մաքսատնային, որտեղ կազմակերպությունը գրանցված է։

Հայաստանի Հանրապետությունում առևտրային ընկերությունների իրավական հիմքերը սահմանված են ՀՀ ֆադաբացիական օրենսգրքով (ընդունվել է 28.07.1998թ.-ին և ուժի մեջ մտել 01.01.1999թ.-ից)։ Իրավական և ընթացակարգային նորմերն առավել հանգամանակ սահմանված են հետևյալ առանցքային իրավական ակտերում.

- «Անհաս ձեռնարկատերության մասին» ՀՀ օրենք (ուժի մեջ է 25.04.2001թ.),
- «Սահմանափակ դասասխմանսվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենք (ուժի մեջ է 21.11.2001թ.),
- «Բաժնեժողովարական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենք (ուժի մեջ է 27.11.2001թ.),
- «Ընկերությունների ֆիրմային անվանումների մասին» ՀՀ օրենք (ուժի մեջ է 15.12.1999թ.),
- «Իրավաբանական անձանց ղեկավար գրանցման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 03.04.2001թ. և ուժի մեջ է 2002թ.),
- «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունվել է 30.05.2001թ. և ուժի մեջ է 27.06.2001թ.):

Անօրինական ձեռնարկատերությամբ զբաղվելու դեպքում ՀՀ վարչական իրավախախտումների մասին օրենսգրքով նախատեսված է տուգանք

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻԶԻՆ ԶԵՆՈՒՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ամսական նվազագույն աշխատավարձի սահմանից երեսնադասիկի չափով (հոդված 169), ինչդեռ նաև «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված է տուգանք անօրինական ձեռնարկատիրության արդյունքում ստացված համախառն եկամուտի կեսի չափով (հոդված 26):

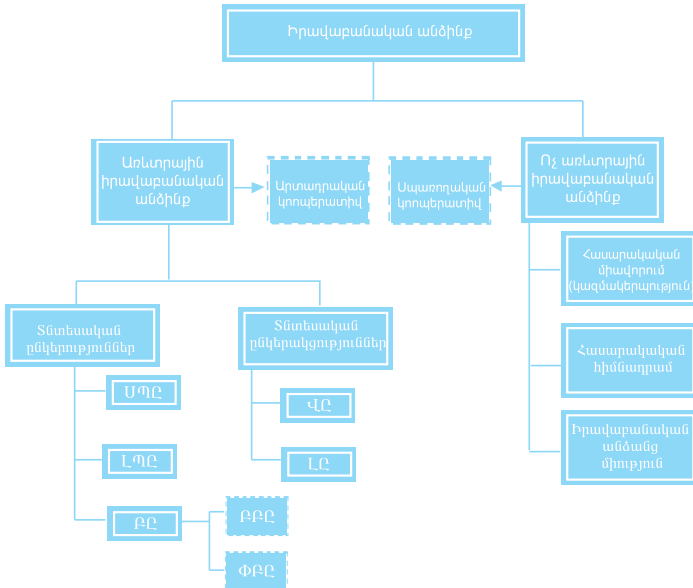
Գրանցման կազմակերպարական շեռակները

Համաձայն ՀՀ օրենսդրության ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնելու համար ցանկացած ֆաղափացի իրավունք ունի ստեղծել ճնշեսական ընկերություններ կամ լինել դրանց մասնակից: Զարգացին իրավունք ունի նաև առանց ԻԱ կազմավորելու զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, եթե գրանցվել է որդես ԱԶ:

ԱԶ-ը ֆիզիկական անձ է, որն իրավունք ունի առանց ԻԱ կազմավորելու, ինքնուրույն, իր անունից և իր ռիսկով իրականացնել ձեռնարկատիրական գործունեություն: ԱԶ-ն օժտված է լիակատար դատասխանասվությամբ, այսինքն իր դատարարությունների համար դատասխանատու է իրեն դատկանող ամբողջ գույքով:

ԻԱ-ը կարելի է դիտարկել տարբեր շեսանկյուններից՝ հիմնվելով որոշակի չափանիշների վրա: Որդես այդդիսի չափանիշներ կարելի է դիտարկել իրավաբանական անձի գործունեության նդատակը, հիմնադիրների կազմը, մասնակիցների իրավունքների բնույթը:

ԻԱ-ն ըստ գործունեության նդատակի, կարող է լինել շահույթ ստանալու նդատակ հեսարդորդ կամ առևտրային և շահույթ ստանալու նդատակ չհեսարդորդ՝ այսինքն ոչ առևտրային կազմակերպություն:

Առևտրային կազմակերպություն հանդիսացող ԻԱ կարող են ստեղծվել սննեսական ընկերակցությունների և ընկերությունների ձևով: Տննեսական ընկերակցություններ և ընկերություններ են համարվում իրենց հիմնադիրների (մասնակիցների) բաժնեմասերի բաժանված կանոնադրական (բաժնեհավաք) կադրային ունեցող առևտրային կազմակերպությունները: Մասնակիցների ավանդների հաշվին ստեղծված, ինչդեպ նաև սննեսական ընկերակցության կամ ընկերության գործունեության ընթացքում արտադրված և ձեռքբերված գույքը նրան է ղայկանում սեփականության իրավունքով: Տննեսական ընկերակցությունները կարող են ստեղծվել լիակատար ընկերակցության կամ վստահության վրա հիմնված (կոմանդիտային) ընկերակցության ձևով: Տննեսական ընկերությունները կարող են ստեղծվել սահմանափակ կամ լրացուցիչ ղայասախանմասվողայամբ ընկերությունների և բաժնեհիրական ընկերության ձևով:

Կոոդերատիվները, կախված իրենց գործունեության բնույթից, կարող են լինել Ըահույթ սսանալու նղայսակ հեսաղնդող կամ նման նղայսակ չհեսաղնդող կազմակերպություններ:

Տննեսական ընկերակցություններն են.

- **Լիակատար ընկերակցության (ԼԸ)** ստեղծման հիմքում ընկած է համատեղ գործունեություն իրականացնելու նղայսակով մի ֆանի ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց միավորվելու ցանկությունը, ընդ որում կադրիտալները միավորելու և ինֆուուույն առևտրային կազմակերպություն ձևավորելու միջոցով, այսինքն ԼԸ-ի մասնակից կարող են լինել միայն ԱԶ-ները և/կամ առևտրային կազմակերպությունները: Վերջիններս կարող են լինել միայն մեկ ԼԸ-ի մասնակից:
- **Վստահության վրա հիմնված ընկերակցությունը (ՎԸ)** և մի ֆանի անձանց և վերջիններիս կադրիտալի միավորման սեսակ է: Այս սեսակ ընկերակցության մասնակիցները բաժանվում են երկու խմբի լիակատար ընկերների և ավանդատուների: Առաջինները ձեռնարկատիրական գործունեություն են իրականացնում ընկերակցության անունից և լիակատար ղայասախանմասվություն են կրում ընկերակցության ղայասավորությունների համար իրենց ողջ գույքով, այսինքն ընկերակցության այս խմբի մասնակիցների իրավական ռեժիմն ամբողջողայամբ համաղայասախանում է լիակատար ընկերակցության մասնակիցների ռեժիմի հես: Երկրորդ խումբ մասնակիցները՝ ավանդատուները, ավանդներ են ներդնում և իրենց ներդրած ավանդների գումարների սահմաններում կրում ընկերակցության գործունեության հես կադրված վնասների ռիսկը, չմասնակցելով ընկերակցության կողմից իրականացվող ձեռնարկատիրական գործունեողայամբ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԵՆ.

- **Սահմանափակ ղաֆախանասվությամբ ընկերությունը (ՍՊԸ)** ներկայումս ձեռնարկատիրական գործունեության կազմակերպման ամենաարածված Տեսակներից է: ՍՊԸ է համարվում մեկ կամ մի քանի անձանց հիմնադրած ընկերությունը, որի կանոնադրական կառուցվածքը բաժանված է ընկերության կանոնադրությամբ սահմանված չափերով բաժնեմասերի: ՍՊԸ-ի մասնակից կարող են լինել ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք: ՍՊԸ-ն կարող է հիմնադրվել մի քանի անձանց կամ մեկ անձի կողմից: Ընկերության մասնակիցների թիվը չդրվում է գերազանցի 49-ը: Հակառակ դեպքում, այն մեկ արված ընթացքում վերակազմավորվում է բաժնետիրական ընկերության, իսկ այդ ժամկետը լրանալուց հետո դասական կարգով ենթակա է լուծարման: ՍՊԸ-ին բնորոշ են մի շարք առանձնահատկություններ: Այսպես, ընկերության մասնակիցները ղաֆախանասու չեն ընկերության ղաֆախությունների համար և իրենց ներդրած ավանդների արժեքի սահմաններում կրում են ընկերության գործունեության հետ կապված վնասների ռիսկը, ինչից էլ հետևում է «սահմանափակ ղաֆախանասվություն» անվանումը: Որպես սահմանափակ ղաֆախանասվություն ունեցող ԻՎ ՍՊԸ-ն դառնում է ավանդների ձևով ընկերության մասնակիցների կողմից սրամադրած գույքի սեփականատեր: Այն բանից հետո, երբ ընկերության մասնակիցները կատարում են իրենց ավանդները Ընկերության կանոնադրական կառուցվածքում, կորցնում են այդ գույքի նկատմամբ իրենց սեփականության իրավունքը:
- **Լրացուցիչ ղաֆախանասվությամբ ընկերություն (ԼՊԸ)** է համարվում մեկ կամ մի քանի անձանց կողմից հիմնադրված ընկերությունը, որի կանոնադրական կառուցվածքը բաժանված է կանոնադրությամբ սահմանված չափերով բաժնեմասերի: Սահմանափակ ղաֆախանասվությամբ ընկերությունից ԼՊԸ-ն տարբերվում է մասնակիցների ղաֆախանասվության բնույթով, քանի որ ղաֆախանասվության ղաֆախանասվության համար ընկերության գույքի անբավարարության դեպքում մասնակիցները ղաֆախանասվության են ենթարկվել համադրաբար լրացուցիչ ղաֆախանասվության: Սակայն, այդ ղաֆախանասվությունն ունի իր սահմանները: Այն վերաբերում է ոչ թե մասնակցի ամբողջ գույքին, այլ միայն դրա մի մասին՝ ընկերության կանոնադրությամբ բոլորի համար միանման որոշված իրենց ավանդների արժեքի բազմադասիկի չափով: ԼՊԸ-ի մասնակիցներ կարող են լինել ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ իրավաբանական անձինք: Ընդհանուր առմամբ, եթե չդիտարկենք ԼՊԸ-ի ղաֆախանասվության առանձնահատկությունները, ընկերությունների այս ձևը կարելի է դիտարկել որպես ՍՊԸ-ի տարատեսակ, քանի որ սահմանվում է,

որ ԼՊԸ-ի նկատմամբ կիրառվում են ՍՊԸ-ի մասին օրենսդրության դրույթները:

- **Բաժնետիրական ընկերություն է (ԲԸ)** համարվում առևտրային կազմակերպություն հանդիսացող այն սնտեսական ընկերությունը, որի կանոնադրական կառուցվածքը բաժանված է ընկերության նկատմամբ դարձառական իրավունքը հավաստիացնող որոշակի թվով բաժնետոմսերի: Բաժնետիրական ընկերության մասնակիցները դասաստիանավություն չեն կրում ընկերության դարձառությունների համար և իրենց դասկանող բաժնետոմսերի արժեքի սահմաններում կրում են ընկերության գործունեության հետ կապված վնասների ռիսկը: ԲԸ-ն կարող է ստեղծվել մեկ անձի կամ կազմված լինել մեկ անձից՝ մեկ բաժնետիրոջ կողմից բոլոր բաժնետոմսերը ձեռք բերելու դեպքում: ԲԸ լինում են երկու տեսակի՝ բաց և փակ: Բաց բաժնետիրական ընկերությունն (ԲԲԸ) անցկացնում է իր թողարկված բաժնետոմսերի բաց բաժանորդագրություն և դրանց ազատ վաճառք: Փակ բաժնետիրական ընկերության (ՓԲԸ) բաժնետոմսերը բաշխվում են միայն նրա հիմնադիրների միջև և դրանց փոխանցումը այլ անձանց արգելվում է:
- **Արտադրական կոոպերատիվները (ԱԿ)** հանդիսանում են առևտրային կազմակերպություններ և իրականացնում են ձեռնարկատիրական գործունեություն: Այն ֆադաբացիների և ԻՎ անդամության վրա հիմնված ու իր անդամների գույքային փայլավճարների միավորման միջոցով մասնակիցների նյութական և այլ կարիքների բավարարման նպատակով ստեղծված կամավոր միավորում է: Կոոպերատիվի առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ այն առաջին հերթին հանդիսանում է ոչ միայն կառուցվածքի, այլ համատեղ գործունեություն իրականացնելու նպատակով անձանց միավորում: Կոոպերատիվի կառավարումը հիմնված է «մեկ անդամ՝ մեկ ձայն» սկզբունքի վրա, որը նշանակում է կոոպերատիվի կառավարման գործում բոլոր մասնակիցների լիակատար հավասարություն: Կոոպերատիվի կառավարման բարձրագույն մարմինը նրա անդամների ընդհանուր ժողովն է: Եթե կոոպերատիվն իր գործունեության արդյունքում ունենում է վնասներ, ապա անդամները դարձառ են սարեկան հաշվեկշռի հաստատումից հետո երկու ամսվա ընթացքում, լրացուցիչ վճարների միջոցով փակել առաջացած վնասները: Այս դարձառությունը չկատարվելու դեպքում կոոպերատիվը դարձառների դատարանով կարող է լուծարվել դատարան կարգով:

Հայաստանի Հանրապետությունում առևտրային ընկերություններ-

րի առավել հաճախ հանդիմող ընկերություններն են՝ ՍՊԸ-ներն ու ԲԸ-ները: Օսարերկրյա ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք կարող են հիմնադրել ընկերություններ և մասնակցել դրանցում ԳՅ ֆաղաֆացիների և իրավաբանական անձանց հետ հավասար հիմունքներով: Օսարերկրյա ներդրողներն իրենց ընկերությունները/գործունեությունը ԳՅ-ում գրանցում են հիմնականում ՍՊԸ-ի ու ԲԸ-ի շեֆով:

Զեռնարկատիրական գործունեության լիցենզավորումը

ԱԶ-ների, ֆիզիկական անձանց և առևտրային ԻԱ համար գործունեության որոշ ընկերությունների իրականացման համար դասակարգվում է ունենալ լիցենզիա՝ սլյալ գործունեության ընկերությունները զբաղվելու իրավունքը հաստատող դատարանական թույլտվություն, ինչպես նաև այդ իրավունքը հաստատող դատարանական փաստաթուղթ: Լիցենզիաների գործողությունը սահմանվում է ԳՅ ամբողջ սահմանով: ԳՅ ֆաղաֆացիական օրենսգրքով սահմանված են գործունեության որոշ ընկերություններ, որոնցում ԻԱ կարող է ներգրավված լինել միայն հասուկ թույլտվություն (լիցենզիա) ունենալու դեպքում: Լիցենզավորման ենթակա գործունեության ընկերությունները սահմանվում են «Լիցենզավորման մասին» ԳՅ օրենքով (ընդունված 2001թ. մայիսի 30-ին), բացառությամբ համադրյալաբերական ոլորտի, որը կարգավորվում է ԳՅ ընդերքի օրենսգրքով և «Ընդերքի օգտակար հանածոների օգտագործման մասին» օրենսգրքով և «Ընդերքի օգտակար հանածոների համար սրամադրելու մասին» (կոնցեսիայի մասին) ԳՅ օրենքով:

Համաձայն «Լիցենզավորման մասին» ԳՅ օրենքի, գոյություն ունեն լիցենզավորման ենթակա գործունեությամբ զբաղվելու համար լիցենզիաների երկու շեֆով՝

ա) **դարզ ընթացակարգով սրվող լիցենզիաներ** (դարզ լիցենզիա),

բ) **բարդ ընթացակարգով սրվող լիցենզիաներ** (բարդ լիցենզիա): Տնտեսության 21 ոլորտներում սահմանված է լիցենզավորման ենթակա գործունեության 111 շեֆով (Հավելված 1):

Պարզ լիցենզիան որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու համար սրված թույլտվություն է, որով սահմանվում են այդ շեֆով գործունեության իրականացման ընթացքում դասակարգված ենթակա դասակարգվածներն ու դասակարգվածները: Այս դասակարգվածների կատարման նկատմամբ հսկողությունն իրականացվում է լիցենզավորման և ոլորտային օրենսդրությամբ:

Լիցենզավորման ենթակա գործունեության 111 շեֆովներից միայն յոթնեկուսուկուսու շեֆով դարձնում է լիցենզավորվող ընթացակարգով: Միևնույն ժամանակ դարձվում է, որ այդ յոթնեկուսու շեֆովները գործնականում ներառվում են տնտեսական գործունեության մասնակալի մասը:

Պարզ լիցենզիաները սրամադրվում են «Լիցենզավորման մասին»

սին» ԶՅ օրենքով սահմանված հետևյալ ընթացակարգով և լայնամասշտաբով.

- լայն լիցենզիայի սրվում է համադասասխման փաստաթղթերի ներկայացումից հետո երեք օրվա ընթացքում,
- լայն լիցենզիայի սրվում է անժամկետ,
- լայն լիցենզիայի սրվում է առանց լիցենզավորող հանձնաժողովի որոշման,
- լիցենզավորված անձն իրավունք ունի զբաղվել լիցենզավորման ենթակա գործունեությամբ միայն լիցենզիայի դատարարի դատախազների և լայնամասնների դատարանից հետո,
- մինչև լիցենզավորման ենթակա գործունեությամբ զբաղվելը, լայն լիցենզիա ստացած անձը լայնացվող է ԶՅ կառավարության կողմից սահմանված մարմիններին ուղարկել զբաղվող հաղորդագրություն, որտեղ լայնացված է նվազագույն լիցենզավորված ԻԱ անվանումը, գտնվելու վայրը, լիցենզավորված ֆիզիկական անձի կամ ԱԶ անունը, ազգանունը և բնակության վայրը, ինչպես նաև նրանց կողմից լիցենզավորման ենթակա գործունեության իրականացման վայրը (նվազագույն է, եթե սույն օրենքի համաձայն լիցենզավորման ենթակա գործունեությունը լայնացված է իրականացվող միայն համադասասխման վայրում), լիցենզիայի վավերականության լիցենզավորման ենթակա գործունեությունը սկսվելու օրը:

Բարդ լիցենզիան ԶՅ կառավարության կողմից հաստատված լիցենզավորման ընթացակարգով որոշակի գործունեություն իրականացնելու համար սրվող թույլտվություն է, որով սահմանվում են այդ տեսակի գործունեության իրականացման համար անհրաժեշտ դատախազներն ու լայնամասնները: Այս դատախազների կատարման նկատմամբ հսկողությունն իրականացվում է լիցենզավորման և ոլորտները կարգավորող օրենքներով՝ «Լիցենզիայի գործողության կատարման դեմքեր», (հոդված 36) «Լիցենզիայի գործողության դատարարացման մասին» (հոդված 37):

Լայն լիցենզիաների միջև էական տարբերությունը բարդ լիցենզիաների սրման դրան ընթացակարգում լիցենզիայի սրման դրան ժամանակ ոլորտային լիցենզավորող հանձնաժողովի հայեցողական որոշումների կայացման անհրաժեշտությունն է:

Բարդ լիցենզիաներ սրման դրող մարմինների ցանկը սահմանված է «Լիցենզավորման մասին» ԶՅ օրենքով և լիցենզիաների բացարձակ մեծամասնությունը ենթակա է սրման դրան այս ընթացակարգով:

Այս լիցենզիաները սրվում են «Լիցենզավորման մասին» ԶՅ օրենքով սահմանված հետևյալ լայնամասններին և դատախազներին համադասասխման.

- բոլոր փաստաթղթերի ներկայացումից հետո 30 օրվա ընթացքում (եթե օրենքով այլ բան նախատեսված չէ),

- անժամկետ (եթե օրենքով այլ բան նախատեսված չէ),
- «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված դեմոֆերում բարդ լիցենզիան կարող է սրվել լիցենզավորման հաստատված կարգերին համադասարան անցկացված մրցույթի միջոցով,
- լիցենզավորող մարմինների կողմից ստեղծված լիցենզավորող հանձնաժողովների եզրակացությունների հիման վրա (սահմանված են «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքով),

հանձնաժողովների եզրակացությունները լուրջ է կայացվեն և ներկայացվեն «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված, բավական մանրամասն ընթացակարգային կանոններին և հետագայում լիցենզավորող հանձնաժողովների կողմից հաստատված առավել մանրամասն կարգերին համաձայն:

Պարզ լիցենզիա ստանալու համար հայտը կարող է գրավոր մեծվել լիցենզավորող մարմնում հայտը մուսֆագրվելու օրվանից 3 օրվա ընթացքում: Բարդ լիցենզիա ստանալու համար կարող է հայտը գրավոր մեծվել լիցենզավորող մարմնում հայտը մուսֆ արվելու օրվանից ոչ ուռ, քան 30 օրյա ժամկետում, եթե օրենքով այլ բան նախատեսված չէ: Լիցենզիա ստանալու հայտը մեծելու վերաբերյալ որոշման մեջ հստակ լուրջ է նշվեն մեծման իրավական հիմքերը:

Համաձայն «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի, եթե վերոհիշյալ ժամկետներում լիցենզիա ստանալու հայտը չի մեծվում և հայտատու օրենքով սահմանված կարգով և չափով վճարել է լուրջական սուրբ և վճարումը հավաստող փաստաթուղթը ներկայացրել է լիցենզավորող մարմին, աղյա լիցենզավորող մարմինը լուրջավոր է սույն մասում նշված ժամկետին հաջորդող 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում հայտատուին սրամադրել լիցենզիա և լիցենզիան հայտատուին հանձնելու կամ ուղարկելու օրվանը հաջորդող օրվանից հայտատուին իրավումք ունի զբաղվելու սվյալ լիցենզավորման ենթակա գործունեության սեսակով:

Մսավոր սեփականության լուրջանության հարցերը

Մսավոր սեփականություն ասելով սվորաբար հսականում են օրենսդրությամբ ամրագրված իրավումքներ, որոնք ամենալայն իմաստով վերաբերում են արդյունաբերության, գիտության, զրականության և գեղարվեստի բնագավառներում մսավոր գործունեության արդյունքներին:

Սվորաբար մսավոր սեփականությունը բաժանում են իրավումքների երկու հիմնական ոլորտների՝ «արդյունաբերական սեփականություն» և «հեղինակային իրավումք»:

Ըստ արդյունաբերական սեփականության լուրջանության մասին Փարիզյան կոնվենցիայի (ընդունված է 1883թ. մարտի 20-ին, որին, 1994թ. մայիսի 17-ի հայտարարագրի համաձայն, Հայաստանի Հանրա-

դեռությունն անդամակցում է 1991թ. դեկտեմբերի 25-ից) 1-ին հոդվածի, արդյունաբերական սեփականության դատարանության օբյեկտներ են գյուղերը, օգտակար մողելները, արդյունաբերական նմուշները, աղբահային նշանները, սղասարկման նշանները, ֆիրմային անվանումները, ծագման նշանները կամ ծագման սեղանումները և անբարեխիղճ մրցակցության կանխումը:

Հեղինակային իրավումը հիմնականում սարածվում է գրական, երաժշտական, արվեստի, լուսանկարչական և սեսալսողական ստեղծագործությունների նկատմամբ, որը որոշակի իրավումներ է վերադառնում դրանց հեղինակներին՝ որոշակի ժամանակահատվածում թույլատրելու կամ արգելելու իրենց ստեղծագործության այս կամ այն ձևի օգտագործումը: Ավելի լայն իմաստով հեղինակային իրավումը ներառում է ուղղակի իմաստով հեղինակային իրավումը, ինչդեռ նաև, այսուհետ կոչված, «հարակից իրավումների» դատարանության մասին դրույթներ:

Ի սարբերություն նյութական օբյեկտների, մարդկային բանականության արգասիքը, ինչդիպիսին գյուղի, օգտակար մողելի կամ արդյունաբերական նմուշի մեջ իրագործված գաղափարն է կամ գրական, գեղարվեստական կամ երաժշտական ստեղծագործությունները, հասարակությանը մասշտիբ դառնալուց հետո չեն կարող դատարանված լինել երրորդ անձանց կողմից օգտագործումից միայն այն փաստի ուժով, որ դրանք դատարանում են այս կամ այն անձին, քանի որ դրանց օգտագործումն այլևս չի կարող լիովին վերահսկվել դրանք ստեղծողների կողմից: Այս այս կարևորագույն առանձնահատկությունն է, որ դարձել է բոլոր երկրների մտավոր սեփականությանը վերաբերող համադատարանական օրենքների անկյունաքար:

Որդեռ նման իրավիճակի կարգավորման լավագույն մեխանիզմ, ամբողջ աշխարհում ընդունված է հետևյալ մոտեցումը. դեռությունը օրենքով սահմանված կարգով ստեղծագործության սվյալ օբյեկտի նկատմամբ հեղինակին օժտում է որոշակի իրավումներով՝ անձնական ոչ գույքային և գույքային բացառիկ իրավումներով, ընդ որում, գույքային բացառիկ իրավումները սրամադրվում են որոշակի ժամկետով, որի ավարտից հետո սվյալ օբյեկտը վերածվում է համընդհանուր սեփականության և կարող է անարգել օգտագործվել ցանկացած անձի կողմից և մտնել քաղաքացիական շրջանառության մեջ: Սա կատարվում է շատ դարձ ու սրամաքանական մդատարանով՝ որդեսզի, հասարակության շահերից ելնելով, աղահովվի մտեռության զարգացումը, մասնավորադեռ՝ արդյունաբերական սեխնուղղիաների բնագավառում:

Այս առումով շատ յուրահատուկ մոտեցում կա հատկադեռ գյուղերի դատարանության հարցում, որը եմթադրում է այդ իրավումները սրամադրել արտոնագրի միջոցով՝ փոխարեմը հրադարակելով գյուղի եռությունը: Այսդիսի մոտեցումը լիովին արդարացվում է նրանով, որ հասարակությունը հնարավորություն է սատում սվյալ գյուղն օգտագործել դրա հրադարա-

կումից հետո, օրենքով սահմանված կարգով:

Արդյունաբերական սեփականության օբյեկտների իրավական ղախողանությունը Հայաստանի Հանրապետությունում կարգավորվում է՝

- ՀՀ Զաղաքացիական օրենսգրքով,
- «Արժույթների մասին» ՀՀ օրենքով,
- «Աղբամբարներ և սղասարկման նշանների, աղբամբարների ծագման սեղանումների մասին» ՀՀ օրենքով,
- «Ֆիրմային անվանումների մասին» ՀՀ օրենքով:

«Արժույթների մասին» ՀՀ օրենքով կարգավորվում են գյուղերի, օգտակար մոդելների և արդյունաբերական նմուշների (այսուհետև նաև՝ օբյեկտ) ստեղծման, իրավական ղախողանության և օգտագործման հետ կապված հարաբերությունները: Այս օբյեկտների նկատմամբ իրավունքը ղախողանվում է օրենքով և հաստատագրվում է արժույթով, այսինքն՝ դրանց իրավական ղախողանությունը սրամադրվում է միայն ղեռակա գրանցման հիման վրա:

Որդես գյուղ իրավական ղախողանությունը սրամադրվում է սեփականի (ամենալայն իմաստով) բնագավառի որոշակի խնդրի գործնական լուծմանը, որը նոր է, ունի գյուղատնտեսական մակարդակ և արդյունաբերություն կիրառելի է (գյուղատնտեսական արտադրության ղայմաններ): Ընդ որում, համարվում է, որ գյուղում ունի գյուղատնտեսական մակարդակ, եթե մասնագետի համար դա ակնհայտորեն չի բխում սեփականի մակարդակից: Գյուղատնտեսության և գյուղատնտեսական մակարդակի որոշման իմաստով սեփականի մակարդակ հասկացությունը բնորոշվում է սեփականի բնագավառին վերաբերող բոլոր այն սեղեկությունների համախմբությամբ, որոնք ունեն եղանակով հանրամատչելի են դարձել մինչև սվյալ գյուղատնտեսության թվականը (սարի, ամիս, ամսաթիվ):

Որդես օգտակար մոդել կամ այսուհետև կոչված փոքր գյուղ, օրենքով սահմանված կարգով իրավական ղախողանությունը սրամադրվում է նոր և արդյունաբերություն կիրառելի այն լուծմանը, որը վերաբերում է արտադրության միջոցների և սղառման առարկաների, ինչդես նաև դրանց բաղկացուցիչ մասերի կառուցվածքային իրականացմանը (օգտակար մոդելի արժույթարտադրության ղայմաններ):

Որդես արդյունաբերական նմուշ օրենքով սահմանված կարգով իրավական ղախողանությունը սրամադրվում է իրի արժույթը սեփական բնորոշող գեղարվեստականուցվածքային այն լուծմանը, որը նոր է, իմաստով և արդյունաբերություն կիրառելի է (արդյունաբերական նմուշի արժույթարտադրության ղայմաններ):

Ինչդես արդեն վերը նշվեց, այս օբյեկտների իրավական ղախողանության համար անհրաժեշտ է իրականացնել դրանց ղեռակա գրանցումը, ինչը կատարվում է սահմանված կարգով ղեռակա լիազորված մարմին (ՀՀ մտավոր սեփականության գործակալություն) ներկայաց-

ված հայտի հիման վրա: Օրենքով սահմանված է, որ օգտակար մոդելների և արդյունաբերական նմուշների հայտերով լիցենզիայի ստացումը մարմինն անցկացնում է միայն հայտի փորձաքննություն, որի ընթացքում ստուգվում են միայն հայտի նկատմամբ սահմանված թափանցիկությունը, և եթե դրանք թափանցիկ են, սրվում է արժեքագրման օգտակար մոդելին՝ 10 օր, իսկ արդյունաբերական նմուշին՝ 15 օր գործողության ժամկետով: Այնուհայե է, որ նախատեսված է բավականին դժվար ընթացակարգ, որի համար սահմանված է բավականին սեղմ՝ երկամսյա ժամկետ:

Նման մոտեցումը առավելագույն չափով բխում է թե՛ հեղինակների, թե՛ սննդամթերքի սուբյեկտների ցանկից, քանի որ ցանց սեղմ ժամկետներում և բավականաչափ փոքր ծախսերով հնարավոր է սահմանափակ արժեքագրման, հետադարձ մասնակցության միջոցով բացառիկ իրավունք: Չնայած, որ նման ընթացակարգով ստացված արժեքագրման որոշակի առումով անկայուն է, այսինքն սրվում է առանց արժեքագրման օբյեկտի արժեքագրման նկատմամբ ստուգման, այնուամենայնիվ, Հայաստանի Հանրապետության ներկայիս սննդամթերքի շուկայում ընթացակարգն ավելի նախընտրելի է, քանի որ, նախ՝ ՀՀ մտավոր սեփականության գործակալությունը (Գործակալություն) բոլոր դեպքերում հայտի փորձաքննության ժամանակ հաշվի է առնում նաև ՀՀ-ում գործող արժեքագրման, դրանով իսկ բացառելով նախկինում սրված արժեքագրման որևէ այլ սուբյեկտի վերադարձված իրավունքների խախտման հնարավորությունը, երկրորդ՝ արժեքագրված սլայդ օբյեկտի օգտագործման իրական հեռանկարների դեպքում արժեքագրման հնարավորություն ունի սեփական նախաձեռնությամբ ստուգելու արժեքագրման վերադարձված իրավունքների լիարժեք հիմքերի առկայությունը:

Բավականին ձկուն և արդյունավետ ընթացակարգ է սահմանել օրենքը գյուղերի իրավական թափանցիկության համար: Օրենքի համաձայն, գյուղերին կարող է սրվել երկու տեսակի արժեքագրման՝ հայտ ներկայացնելու օրվանից հաշված 10 օրվա գործողությամբ նախնական արժեքագրման, որը սրվում է դադարեցված ընթացակարգով, ինչպես նախատեսված է օգտակար մոդելների համար, և հայտ ներկայացնելու օրվանից հաշված 20 օրվա գործողությամբ հիմնական արժեքագրման, որը սրվում է ներկայացված գյուղի ըստ էության փորձաքննության հիման վրա, այսինքն՝ արժեքագրման նկատմամբ գյուղի համադասախառնության ստուգման արդյունքում: Ընդ որում, օրենքը նախատեսում է, որ առավելագույնը մինչև գործողության 8-րդ օրվա ավարտն արժեքագրման կարող է դիմում ներկայացնել Գործակալություն նախնական արժեքագրման թափանցիկության գյուղի ըստ էության փորձաքննություն անցկացնելու և 20 օրվա գործողությամբ հիմնական արժեքագրման շարունակման:

Այս համակարգի առավելությունը կայանում է նրանում, որ հեղինակը կամ նրա իրավահաջորդն ի սկզբանե իմն է որոշում, թե ինչպիսի

- հիմն ընդունելով այդ հայտի վրա հիմնված և Փարիզյան կոնվենցիայից բխող առաջնության իրավունքը՝ 12 ամսվա ընթացքում հայտ ներկայացնել օտարերկրյա ղեկավարներին:

Սովորաբար օտարերկրյա ղեկավարներում արժանագրումն ինքնանդամակալ չէ, այլ կատարվում է այն դեմքերում, երբ անհրաժեշտություն կա դաժարանել արտահանվող արտադրանք, որի արտադրության մեջ օգտագործված է արժանագրված օբյեկտը, երբ հնարավոր է հետագայում լիցենզային դաշնանագրով թույլատրել այլ անձանց օգտագործել սվյալ օբյեկտը (լիցենզիա վաճառել), ինչպես նաև այն դեմքերում, երբ հնարավոր է դա օգտագործել նոր հիմնադրվող բիզնեսում, այսինքն սվյալ գյուսի հիման վրա ստեղծել նոր արտադրություն, նոր հիմնադրվող առևտրային գործունեության մեջ ներդնել որդես բաժնեմաս, զիջել(վաճառել) արժանագիրը և այլն:

Օտարերկրյա ղեկավարներում արժանագրելու նդասակով կիրառվում են հետևյալ մեխանիզմները՝

- «դասական» մեխանիզմը սվյալ օտարերկրյա ղեկավարն օրենսդրության համաձայն ուղղակիորեն հայտ ներկայացնելն է,
- հաջորդը Արժանագրային համագործակցության մասին դաշնանագրի (PCT) շրջանակներում միջազգային հայտ ներկայացնելն է,
- երրորդը Եվրասիական արժանագրային կոնվենցիայի շրջանակներում եվրասիական հայտ ներկայացնելն է:

Բոլոր դեմքերում դրանց դեմ է մախորդի 77-ում հայտ ներկայացնելը:

Օտարերկրյա ղեկավարներում արժանագրելու յուրաքանչյուր դեմքում վերը նշված մեխանիզմներից որևէ մեկի ընտրության համար կատարվում է մախնական ուսումնասիրություն, որովում են այն երկրները, որտեղ նդասակահարմար է արժանագրումը (հաշվի առնելով վերը նշված մախադայմանները): Երկրների ցանկը ճգրելուց հետո հնարավոր է դառնում ընտրել մեխանիզմը: Օրինակ, եթե անհրաժեշտություն կա գյուսն արժանագրել ԱՊՅ երկրներում, բնականաբար, դեմ է ներկայացվի եվրասիական հայտ, որի հիման վրա հնարավոր է ստանալ ԱՊՅ 9 ղեկավարներում գործող միասնական արժանագիր (բացառությամբ Վրաստանի, Ուզբեկստանի եւ Ուկրաինայի): Եթե անհրաժեշտություն կա ԱՊՅ երկրներից բացի գյուսն արժանագրել նաև այլ երկրներում, ադա նդասակահարմար է ներկայացնել PCT հայտ: Ընդ որում, յուրաքանչյուր դեմքում դեմ է նկատի ունենալ, որ PCT հայտ ներկայացնելը, ճնեսական նկատառումներից ելնելով, նդասակահարմար է, եթե երկրների թիվը գերազանցում է 5-ը:

Ադրանային նշանների և ֆիրմային անվանումների իրավական դախադանությունը

Ադրանային նշանի գաղափարը այնքան հին է, որքան հին են

արհեսավորությունն ու ամրանփի իրացման գաղափարը: Սակայն, արհանփային նշաններն սկսեցին կարևոր դեր խաղալ հասկալիս ինդուստրիալիզացիայի ժամանակաշրջանում և դրանից սկսած շարունակում են մնալ որդես շուկայական սնեստության, մրցակցային դայփարի, միջազգային առևտրի կարևորագույն գործոն:

Հաճախ մրցակցող սուբյեկտները սղաառողին առաջարկում են արսափնալիս միմյանց մնան, սակայն որակալիս սարբեր և մրցունակ բազմաթիվ ու բազմասեսակ ամրանփներ: Այս դարազայում անհրաժեսես է, որ սղաառողը կարողանա ընսություն կասարել դրանց միջև: Հեսեսաբար շուկայում ամրանփները դեսփ է ունեսնան սարբերակման որևէ միջոց, մասնավորալիս՝ անում, որի դերն էլ հեսնց կասարում է ամրանփային նշանը:

Այուս կողմից, ամրանփային նշան ունեսնալն անհրաժեսես է մաս արսաղորդի համար որդես իր արսաղրանփի անհասականացման միջոց, որդեսզի դրանով կարողանա կողմնորեսել սղաառողին և որոեսակի առումով մաս կաղ հասսասել մրա հես: Այս կաղակցությանմ ամրանփային նշանի սեսփականասիրոց համար անհրաժեսեսություն է դառնում դահողանել և էլ ավեսլի բարձրացնել իր ամրանփային նշանով թողարկվող ամրանփի որակը, որդեսզի չկորցնի «իր» սղաառողներին և արղարացնի մրանց հույսերը: Հեսեսաղես, եթես արղարացված են սղաառողի հույսերը, շուկայում սվյալ ամրանփային նշանով ամրանփից բացի այլ ընսություն մա չի կասարի: Այսղիսով, ամրանփային նշանը մրա սեսփականասիրոց համար վերածվում է բավականին արժեսավոր ոչ մյութական ակսփի, որի իրավական դահողանության ամահովումը դառնում է անհրաժեսեսություն: Այսիմփն՝ յուրափանչյուր լուրջ սնեսավարող սուբյեկես իր գործունեսությունն սկսեսլու համար դեսփ է ունեսնա իր ամրանփների սարբերակման միջոց՝ ամրանփային նշան:

Իմչղես արղես հեսևում է վերը նշվածից, ամրանփային նշաններն այն նշաններն են, որոնփ հնարավորություն են սալիս սարբերել որևէ արսաղորդի ամրանփները մես այլ արսաղորդի մույմասղղ ամրանփներից:

Ամրանփային նշանների իրավական դահողանությունը Հայասսանի Հանրաղեսությունում իրականացվում է «Ամրանփային և սղասարկման նշանների, ամրանփների ծագման սեղանունների մասին» ՀՀ օրեսնփով, ըս որի, Հայասսանի Հանրաղեսությունում ամրանփային նշանի իրավական դահողանությունն իրականացվում է օրեսնփով սահմանված կարգով ամրանփային նշանի դեսական գրանցման հիման վրա կան Հայասսանի Հանրաղեսության միջազգային դայմանագրերին համաղասսսան:

Օրեսնփով սահմանված կարգով նշանի գրանցման դեսղում դրա սեսփականասիրոցը սրվում է նշանի գրանցման վկայագիր, որը հասսասում է նշանի գրանցման փաստը, նշանի առաջնությունը, իմչղես մաս

ադրանֆային նշանի վկայագրում նշված ադրանֆների նկատմամբ ադրանֆային նշանի օգտագործման բացառիկ իրավունքը: Ադրանֆային նշանը գրանցվում է 10 տարով, ամեն անգամ ևս 10 տարով երկարացնելու հնարավորությամբ:

Ադրանֆային նշանի նկատմամբ բացառիկ իրավունքն առաջանում է դրա գրանցման դաժից և դրա սեփականատերին տրվում է այն տիրապետելու, օգտագործելու և փոխանցելու, ինչպես նաև այլ անձանց կողմից դրա օգտագործումն արգելելու բացառիկ իրավունք: Առանց ադրանֆային նշանի սեփականատերի թույլտվության ոչ ոք իրավունք չունի օգտագործել Հայաստանի Հանրապետությունում դաժիկանվող ադրանֆային նշանը:

Գրանցված ադրանֆային նշանի սեփականատերը բացառիկ իրավունք ունի երրորդ անձանց առևտրային գործունեության ընթացքում արգելելու առանց իր թույլտվության ադրանֆային նշանի կամ դրանով նշված ադրանֆի դաստաստումը, կիրառումը, ներմուծումը, վաճառքը և դրա առաջարկը, ինչպես նաև այլ ձևերով սնտեսական օժանդակության մեջ մտնելը կամ այդ նշանով ադրանֆի կամ ադրանֆային նշանի նույն նպատակով դաժիկանվումը և դրա զեքտելումը այն ադրանֆների վրա, որոնց համար գրանցված է սվյալ նշանը:

Օրենքով սահմանված է ադրանֆային նշանի գրանցման կարգը, ըստ որի գրանցման հայտը ներկայացվում է ՀՀ մտավոր սեփականության գործակալություն, որի հիման վրա անցկացվում է հայտի նախնական փորձաքննություն, այսինքն՝ կատարվում է դրա համադաստաստության ստուգումը սահմանված դաժիկաներին, այնուհետև ստուգվում են ադրանֆային նշանի մեծման հիմքերը, որոնց բացակայության դեպքում նշանը գրանցվում է , հակառակ դեպքում՝ մեծմում:

Մեծման հիմքերը դասակարգված են «բացարձակ» և «այլ» հիմքերի: Ընդ որում բացարձակ հիմքեր համարվում են այն հիմքերը, երբ նշանը չի կարող գրանցվել, անկախ նրանից, թե ինչդիսի ադրանֆների համար է խնդրարկվում դրա գրանցումը: Օրինակ՝ «բացարձակ» հիմքերով գրանցման ենթակա չեն այն ադրանֆային նշանները, որոնք բաղկացած են միայն այնդիսի նշաններից, որոնք չունեն տարբերակիչ հատկանիշ, կամ դեպքում զինանշաններ են, դրոշներ և խորհրդանիշներ, միջազգային կազմակերպությունների լրիվ կամ կրճատ անվանումներ են կամ դրանց շփոթելու աստիճան մնան նշաններ և այլն, կամ համընդհանուր օգտագործման մեջ են մտել որդես որոշակի տեսակի ադրանֆներ բնորոշող նշաններ կամ համընդհանուր ճանաչում ստացած խորհրդանիշներ և տեմաններ են կամ նշան են ադրանֆի տեսակը, որակը, քանակը, հատկությունները, արժեքը, ստեղծման նպատակը, ինչպես նաև ադրանֆի արտադրության և իրացման տեղն ու ժամանակը:

Որդես «այլ» հիմքեր հատվի են առնվում նույն կամ նույնատիպ

աղանձների համար Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցված կամ գրանցման ներկայացված, ինչդեպի նաև Հայաստանի Հանրապետության միջազգային դաշինքների ու ժողովրդական Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցման գործողություն ունեցող աղանձային նշաններն ու դրանց շարժումը աստիճան մասնաշաղկապային նշանները:

Հաշվի են առնվում նաև Հայաստանի Հանրապետությունում հայտնի և այլ անձանց դատարանային ֆիրմային անվանումները, որոնց նկատմամբ իրավունքները ստացվել են մինչև նույնատիպ աղանձների համար աղանձային նշանի հայտ ներկայացնելը:

Օրենքի այս դրույթը լայն է կարևորվում հասկալիս այն դատարանային, որ ֆիրմային անվանումները և «ֆիրմային անվանումների մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով գրանցվում են Գործակալության կողմից, որի ժամանակ, փոխադարձաբար, հաշվի են առնվում նաև գրանցված աղանձային նշանները:

Չնայած, որ ֆիրմային անվանումն առևտրային իրավաբանական անձի անհատականացման միջոց է, որի միջոցով սվյալ իրավաբանական անձը սարքերակվում է այլ իրավաբանական անձանցից, այնուամենայնիվ, դրանք անմիջականորեն փոխկապակցված են աղանձային նշաններին, քանի որ այդ երկու միջոցներն էլ որոշ դեպքերում կարող են օգտագործվել նույն նպատակով, օրինակ՝ գովազդի, կամ կարող են կիրառվել աղանձի փաթեթավորման վրա՝ դրանով իսկ որոշակի շարժումներում առաջացնելով սղառողի համար: Խնդիրը հիմնականում կայանում է նրանում, որ այսօրիսի դեպքերում հասկալիս օգտագործման օբյեկտի է վերածվում ֆիրմային անվանման սարքերակող անունը :

Սա է նաև այն հիմնական դատարանային, որ համաժամարհային ճանաչում ունեցող լայն ընկերություններ իրենց ֆիրմային անվանման սարքերակող անունը գրանցում են որդես աղանձային նշան իրենց գործունեության ղրոհին վերաբերող աղանձների համար, իսկ լայն դեպքերում նաև՝ բոլոր աղանձների եւ ծառայությունների համար: Այսինքն կարելի է ասել, որ ֆիրմային անվանումներն ու աղանձային նշանները որոշակի առումով վերածվում են իրավական դատարանային համարժեք օբյեկտների, և այդ առումով Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության կառուցվածքը ամբողջովին ընկալվում է մեկ սրամաբանական շղթայի ձևով:

Այլ մոտեցում կա հեղինակային և հարակից իրավունքների հարցում. դրանք ծագում են սվյալ ստեղծագործության կամ հարակից իրավունքի օբյեկտի ստեղծման փաստի ուժով և դրանց որևէ ձևական մոտեցում կամ գրանցում չի դատարանային:

Հարկային համակարգը ՓՄՁ սղառքերի համար

ՀՀ հարկային համակարգը բաղկացած է ուղղակի հարկերից՝

ներառյալ այնպիսի, որոնք կախված են հարկ վճարողի գործունեության արդյունքներից (եկամսահարկ և շահութահարկ) և այնպիսի, որոնք կախված չեն հարկ վճարողի գործունեության արդյունքներից (հողի հարկ և գույքահարկ), անուղղակի հարկերից (ավելացված արժեքի հարկ և ակցիզային հարկ) և հարկը փոխարինող վճարներից (դարձեցված հարկ, որը հարկ վճարողների համար փոխարինում է ԱԱՀ-ն, շահութահարկը կամ եկամսահարկը և հաստատագրված վճարները, որոնք փոխարինում են ԱԱՀ-ն, ակցիզային հարկը, որոշ հարկ վճարողների համար՝ շահութահարկը կամ եկամսահարկը):

ՀՀ ուղղակի հարկերի համակարգը վերջին տարիներին ենթարկվել է մի շարք լրամշակումների: Աշխատանքներ են իրականացվել հարկային բազայի ընդլայնման ուղղությամբ՝ հարկի սահմանային դրույքի իջեցման և եկամսահարկի հարկային շեմերի համատեղ բարձրացման միջոցով հարկային արժույթի մեղմացման և ազատումների կրճատման, ինչպես նաև ընդհանուր հարկային բեռը թեթևացնելու և վերաբաշխելու շնորհիվ: Պարզեցված հարկի ներդրումը նդասեց «փոքր» հարկ վճարողների վարչական խոչընդոտների նվազեցմանը և դարձեցված հարկ վճարող ձեռներեցների համար, որոնց գերակշիռ մասը ՓՄՁ սուբյեկտներ են, ստեղծեց հնարավորություններ ինֆուրյուն՝ առանց նեղ մասնագիտական հմտությունների տիրապետելու վարել սեփական ընկերության հաշվառման հաշվառումը:

ՓՄՁ սուբյեկտները ճնշեսական գործունեության իրականացման ընթացքում կարող են առնչվել հետևյալ հարկատեսակների հետ.

Ավելացված արժեքի հարկն (ԱԱՀ) անուղղակի հարկ է, որն առաջանում է ապրանքների մասակարարման, ծառայությունների մատուցման, անհատույց կամ մասնակի հատուցմամբ իրականացվող ապրանքների մասակարարման և ծառայությունների մատուցման, ազատ օրջանառություն մատուցող ձեռնարկային ներմուծման գործարքների իրականացման ժամանակ:

ԱԱՀ հարկման դրույքաչափը 20% է, կամ 16.67% գործարքի հատուցման ամբողջ գնի մեջ: Գոյություն ունի ԱԱՀ-ի հարկման 3 ձեռնարկ գործարքներ, որոնք հարկվում են ԱԱՀ-ի 20 կամ 16.67% ձեռնարկով, ԱԱՀ-ից ազատված գործարքներ, ԱԱՀ-ի 0% դրույքաչափով հարկվող գործարքներ:

Շահութահարկն ուղղակի հարկ է, որի հարկման օբյեկտն է իրավաբանական անձանց հարկվող շահույթը: Հարկվող շահույթը հավասար է համախառն եկամուտներին՝ նվազեցնելով ծախսերը, կորուստները և այլ նվազեցումները: Որոշագի ծախսը նվազեցվի համախառն եկամտից, հարկվող շահույթը որոշելու համար ղեկ է ունենալ հիմնավոր փաստաթղթեր և ծախսը եկամուտների ստացման համար ղեկ է լինի անհրաժեշտ: Շահութահարկի դրույքաչափը 20% է՝ հարկվող շահույթի նկատմամբ: Շահութահարկի համար հաշվետու ժամանակաշրջան է հա-

մարվում օրացուցային սարին: ԻՎ դարձավոր են հաշվետու սարում կասարել շահութահարկի կանխավճարներ, նախորդ սարվա շահութահարկի 1/16-րդի չափով ամեն ամսվա համար, իսկ եթե նախորդ ամսվա իրացման շրջանառության մեկ տկոսի և հիմնական միջոցների մաշվածության դրական սարբերությունը (որը սակայն դակաս չէ նախորդ ամսվա իրացման շրջանառության մեկ տկոսի կետից) գերազանցում է նախորդ սարվա շահութահարկի 1/16-րդը, ադա սվյալ ամսում շահութահարկի կանխավճարը կասարվում է այդ մեկ տկոսի չափով:

Եկամտահարկը ուղղակի հարկ է, որով հարկվում են ԳԳ քաղաքացի ֆիզիզիկական անձինք և Գայասանյան աղբյուրներից եկամուներ սաաոդ օսարերկրացի ֆիզիկական անձիք: ԳԳ քաղաքացիների համար սարբեր տեսակի եկամուների համար սարբերակվում են եկամտահարկի սարբեր դրույքաչափեր: Տոկոսների տեսով վճարվող եկամուները և վարձակալության դիմաց վճարվող եկամուները հարկվում են 10% դրույքաչափով: Այլ տիդի եկամուների համար եկամտահարկի դրույքաչափն է մինչև 80,000 դրամը` 10%, իսկ 80,000 դրամից քարձր լինելու դեղիում, 8,000 դրամ գումարած 80,000 դրամը գերազանցող գումարի 20%-ը: Ոչ ռեզիդենտների համար եկամուներ սանալիս սարբերակում են հետևյալ դրույքաչափերը. ադահովագրությունից սաաոցված հասուցումները և ֆրախտի դիմաց վճարված եկամուները հարկվում են 5% դրույքաչափով, իսկ մնացած տիդի եկամուները հարկվում են 10% դրույքաչափով:

Ֆիզիկական անձանց եկամուներ վճարելիս ԻՎ սանձնում են հարկային գործակալի դարձակառությունները, այսինքն իրենց վրա օրենքով դրվում է հարկը վերը նշված դրույքաչափերով դաիելու և բյուջե վճարելու դարձակառությունը:

Եկամտահարկը հաշվարկելիս հարկվող եկամուսը հավասար է համախառն եկամտին` հանելով ծախսերը և անձնական նվազեցումները: Անձնական նվազեցումները ԳԳ քաղաքացիների համար սահմանված են ամեն ամսվա համար 25,000 դրամի չափով:

ԱՁ-ներն իրենց գործունեության սարեկան արդյունքներով վճարում են եկամտահարկ հետևյալ դրույքաչափով. հարկվող եկամուսը մինչև 960,000 դրամ լինելու դեղիում եկամտահարկը հավասար է հարկվող եկամտի 10%-ին, իսկ 960,000 դրամը գերազանցելու դեղիում հարկը հավասար է 96,000 դրամ գումարած 960,000 դրամը գերազանցող գումարի 20%-ը:

Պարզեցված հարկը ԱԱԳ-ին, շահութահարկին, ԱՁ-ների համար նաև եկամտահարկին փոխարինող հարկ է, որի հարկման օբյեկտ է համարվում իրացման շրջանառությունը: Պարզեցված հարկ վճարող կարող են համարվել այն ԻՎ կամ ԱՁ-ները, որոնք իրենց սդասարկող հարկային մարմիններին մինչև սվյալ սարվա հունվարի 25-ը սվել են հայտարարություն դարզեցված հարկ վճարող համարվելու մասին: Նոր ստեղծված

կազմակերպությունների և ԱԶ-ների համար նվաճ հայտարարությունը ղեկավարել է սալ մինչև գրանցման եռամսյակի վերջին օրը, սակայն ոչ ուժ ֆան գրանցմանը հաջորդող 30-րդ օրը:

Պարզզոված հարկ վճարող կարող են լինել միայն մեկ վայրում խանութների կամ կրթականների միջոցով առևտրական (այսինքն մանրածախ առևտրի) գործունեություն իրականացնող հարկատուները, ինչպես նաև հեկայալ գործունեություն իրականացնողները:

1. *Կոշիկի նորոգում*
2. *Բնական եւ արհեստական կաշվից ճամփորդական եւ գալանստեղայի աղանձապատերի նորոգում*
3. *Կենցաղային էլեկտրասարքերի նորոգում*
4. *Ժամացույցների նորոգում*
5. *Հագուստի նորոգում*
6. *Մորթե եւ կաշվե հագուստի, գլխարկների նորոգում*
7. *Գորգերի եւ գորգագործական արտադրատեսակների նորոգում*
8. *Հեծանիվների նորոգում*
9. *Հովանոցների, վառիչների, լուսավորման սարքերի, զբոսաշրջության, սպորտային գույքի եւ հանդերձանի նորոգում, գազային լցավորում, կտրող գործիքների, դանակային արտադրատեսակների սրում*
10. *Թաղումների կազմակերպում եւ դրա հետ կապված ծառայություններ*
11. *Տնային սննդամթերքների վարում սղասարկու անձնակազմի կողմից*
12. *Ինստրենտ ակումբների միջոցով բնակչությանը մատուցվող ինստրենտային ծառայություններ*
13. *Այլ կենցաղային արտադրատեսակների եւ անձնական օգտագործման իրերի վարձույթ*
14. *Պատրաստի համակարգչային ծրագրային աղանձավման սղասարկում*
15. *Գրասենյակային մեքենաների եւ հաշվողական տեխնիկայի տեխնիկական սղասարկում եւ նորոգում*
16. *Գործավարական եւ թարգմանչական ծառայություններ*
17. *Բացառաղես գյուղական բնակավայրերում մրգերի եւ բանջարեղենի վերամշակում, կաթնամթերքի արտադրություն (բացառությամբ ղաղղաղակի)*
18. *Արվեստի բնագավառի, թատերական եւ համերգային դահլիճների գործունեություն, տիկնիկային թատրոնների գործունեություն:*

Պարզզոված հարկ վճարող չեն կարող լինել այն ԻԱ և ԱԶ-ները, որոնք նախորդ կամ հաշվետու տարում կատարել են 50 միլիոնը գերազանցող իրացում, ունեն իրենց ղատկանող աղանձային մնացորդ, որը գերա-

զանում է 15 միլիոն դրամը: Պարզեցված հարկ վճարող չեն կարող լինել նաև այն ԻԱ և ԱԶ-ները, որոնք իրենց հապավելություն ունեն 1 միլիոն դրամը գերազանցող ամրանման ալյումինի մնացորդ, որը ներմուծման լիցենզիայի ազատված է եղել ԱԱՀ-ից, կամ եռամսյակի ընթացքում կասարել են այն-դիտի ամրանման ներմուծում, որոնք ազատված են ԱԱՀ-ից ներմուծման լիցենզիայի և որոնց մասնաշաղկապով հաշված գումարի չափը չի գերազանցում 250,000 դրամը: Պարզեցված հարկ վճարող չեն կարող լինել նաև այն ԻԱ և ԱԶ-ները, որոնք հաշվետու տարվա հունվարի 1-ի դրությամբ ունեն 100,000 դրամը գերազանցող հարկային դրամավորություն:

Պարզեցված հարկի դրույքաչափերն են. մանրածախ առևտուր իրականացնողների համար 3.5% իրացման երջանառությունից, նոսարների համար 20% իրացման երջանառությունից, տրուսների կամ վարձավճարի տեղով ստացվող եկամուսների համար 10% իրացման երջանառությունից, վերը նշված այլ եկամուսների համար 5% իրացման երջանառությունից:

Գույքահարկի հասկացությունը և վճարողները

Գույքահարկը սեփականության իրավունքով գույքահարկ վճարողներին լիցենզիայով հարկվող օբյեկտ համարվող գույքի համար օրենքով սահմանված կարգով և չափով համադասախախտ բյուջեներ վճարվող ուղղակի հարկ է:

Գույքահարկ վճարող են համարվում ՀՀ և օտարերկրյա լիցենզիայուներում ստեղծված կազմակերպությունները, միջազգային կազմակերպությունները և ՀՀ ֆաղափարները, օտարերկրյա ֆաղափարները, ինչպես նաև ֆաղափարություն չունեցող անձինք, որոնց ՀՀ տարածքում լիցենզիայով հարկվող օբյեկտ համարվող գույքը, բացառությամբ ՀՀ լիցենզիայուներին:

Գույքահարկով հարկվող օբյեկտը և հարկման բազան

Գույքահարկով հարկվող օբյեկտ են համարվում շենքերը եւ շինությունները ներառյալ՝ բնակելի նշանակության շինությունները, ավտոսնակները, հասարակական և արտադրական նշանակության շինությունները, անավարտ (կիսակառույց) շինությունները, փոխադրամիջոցները, այդ թվում՝ ավտոմոբիլային տրանսպորտի միջոցները, ջրային փոխադրամիջոցները և մոնոգիկլեթները: Գույքահարկով հարկման բազա է համարվում հարկվող օբյեկտի արժեքային կամ ֆիզիկական մեծությունը: Ընդ որում, շինությունների հարկման բազա է համարվում սահմանված կարգով գնահատված կադաստրային արժեքը, իսկ շինությունների գնահատումը (վերագնահատումը) կատարվում է երեք տարի մեկ անգամ անհատական կադաստր վարող մարմնի կողմից: Փոխադրամիջոցների հարկման

բազա է համարվում հարկվող օբյեկտ համարվող փոխադրամիջոցի ֆա-
տող շարժիչի հզորությունը:

Գույնահարկ հաշվարկվում է ելնելով օրենքով սահմանված հարկման
բազայից և համադասասխան դրույֆաչափերից:

Ակցիզային հարկի հասկացությունը

Ակցիզային հարկը ստրն սահմանված ադրանքների ներմուծ-
ման կամ ՀՀ սարածում այդ ադրանքներն արսադրողների կողմից դրանց
օսարման համար օրենքով սահմանված կարգով և չափով լիեսական
բյուջե վճարվող անուղղակի հարկ է:

Ակցիզային հարկով հարկման ենթակա ադրանքներն են գարե-
ջուրը, խաղողի և այլ զինները, զինենյութը, սոիրսը և սոիրսային խմիչ-
ները, ծխախոսի արդյունաբերական փոխարինիչները, սիգարները, սիգա-
րելաները և սիգարեսները՝ ծխախոսով կամ դրա փոխարինիչներով, բեն-
զինը, հուն նավթը և նավթամթերները, դիզելային վառելիք, նավթային
գազերը և գազանման այլ ածխաջրածինները (բացառությամբ բնական
գազի):

ՀՀ ակցիզային հարկ վճարում են վերոհիշյալ ադրանքները ներմու-
ծող կամ արսադրող ԻԱ և ֆիզիկական անձինք:

Ակցիզային հարկով հարկման օբյեկտը և հարկման բազան

Ակցիզային հարկով հարկման օբյեկտ են համարվում «ներմու-
ծում՝ ազատ շրջանառության համար» մաֆային ռեժիմով ակցիզային
հարկով հարկման ենթակա ադրանքների ներմուծումը ՀՀ և ՀՀ սարածում
արսադրողների կողմից ակցիզային հարկով հարկման ենթակա ադրանք-
ների օսարումը:

Հարկման բազա է համարվում ակցիզային հարկով հարկման
ենթակա ադրանքների ֆանակը (ծավալը)՝ արսահայտված օրենքով սահ-
մանված չափման բնաիրային միավորներով, որի նկասմամբ օրենքով
սահմանված դրույֆաչափերով և կարգով հաշվարկվում է ակցիզային
հարկի գումարը:

Ակցիզային հարկով չեն հարկվում ՀՀ ակցիզային հարկով
հարկման ենթակա ադրանքների արսահանումը, եթե առկա է մաֆային
օրենսդրությամբ սահմանված կարգով լրացված բեռնամաֆային հայ-
սարարագրի լիաճենը՝ «Բացթողումը թույլաշրված է» նշումով, «ներմու-
ծում՝ ազատ շրջանառության համար» մաֆային ռեժիմից սարբերվող՝ ՀՀ
մաֆային օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ձևակերտված մաֆա-
յին ռեժիմներով հանրալիեսության մաֆային սարած ներմուծվող և այդ
սարածից արսահանվող ակցիզային հարկով հարկման ենթակա ադ-
րանքները, մաֆային օրենսդրությամբ սահմանված ադրանքների ֆանակը

կամ մաքսային արժեքը չգերազանցող չափով ԱԶ չհանդիսացող ֆիզիկական անձանց կողմից ՀՀ ներմուծվող՝ ակցիզային հարկով հարկման ենթակա ադրամները:

Հաստատարված վճարի հասկացությունը

Հաստատարված վճարը հիմնական հարկատեսակներին փոխարինող վճար է, որը փոխարինում է ԱԱՀ-ը և/կամ ռազմաօդային կամ եկամտահարկը: Ֆիզիկական անձանց համար հաստատարված վճարը փոխարինում է ԱԱՀ-ը և/կամ եկամտահարկը, ԻԱ համար՝ ԱԱՀ-ը և/կամ ռազմաօդային:

Հաստատարված վճարի գումարի մեջ ԱԱՀ-ի հաշվարկային մեծությունն ընդունվում է 60%-ի չափով:

Հաստատարված վճարով հարկման օբյեկտը և բազան

Հաստատարված վճարով հարկման օբյեկտ են հանդիսանում գործունեության հետևյալ տեսակները. 30 քառակուսի մետր մակերեսից ոչ ավելի առևտրական մակերես ունեցող խանութների, կրթական (սաղավարների) միջոցով իրականացվող առևտրական գործունեությունը, առևտրի իրականացման վայրի կազմակերպման գործունեությունը, հանրային սննդի, ավտոտրանսպորտային, վարսավիրական ծառայությունների մատուցման, լուսանկարչական լաբորատորիաների, ավտոտեխնոլոգիայի մատուցման կայանների (կեսերի), բենզինի եւ դիզելային վառելիքի մանրածախ վաճառքի, ավտոկանգառների, արդյունագործական ձկնորսության ոլորտներում իրականացվող գործունեությունը, ինչպես նաև արտադրության առավելաճառք, արտադրության դիլերային առավելաճառք, խաղասների գործունեության կազմակերպումը, դրամական ռազմաօդային ավտոմատների ռազմագործումը, համակարգչային խաղերի կազմակերպումը, տեսամագնիսոֆոնների եւ տեսաժապավենների վարձույթը, վիճակախաղերի, բաղնիքների եւ ցնցողարանների կազմակերպումը, ավտոտրանսպորտային միջոցների գազալցման (գազալիցմավորման) գործունեությունը և բիլիարդ խաղի կազմակերպումը:

Հաստատարված վճարի համար հարկման բազա է համարվում նախատեսված գործունեության տեսակների համար սահմանված ելակետային սվյալների եւ ուղղիչ գործակիցների համախումբը՝ դրամական արտադրությամբ:

Հաստատարված վճարի չափի որոշումն իրականացվում է վճարողների կողմից ինֆորմացիայով:

Սոցիալական վճարների հասկացությունը և կատարողները

Սոցիալական վճարները դարձադրվում են սոցիալական ադրահո-

վագրության ղեկավարի ֆինանսավորման նախատեսված արտադրության կողմից ղեկավարի կարգով վճարվող միջոցներ են:

ՀՀ-ում իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք՝ իրենց հետ աշխատանքային հարաբերությունների մեջ զանազան ՀՀ ֆառագիւցիների համար, ինչպէս նաեւ վարձու աշխատողները ղարտար են կատարել սոցիալական վճարումներ: Սոցիալական վճարումներ են կատարում գործատուները, վարձու աշխատողները, ԱԶ-ները և նոտարները:

ՀՀ-ում ձեռնարկատիրական և այլ գործունեություն իրականացնող օտարերկրյա ֆառագիւցիներն ու ֆառագիւցիություն չունեցող անձինք, ինչպէս նաեւ նրանց վարձու աշխատանքն օգտագործող գործատուներն ազատվում են սոցիալական վճարումների կատարման ղարտարականությունից:

Սոցիալական վճարների հաւարկման օբյեկտները, դրույաչափերը, հաւարկման և վճարման կարգը

Սոցիալական վճարների հաւարկման օբյեկտներն են գործատուների կողմից աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցները և դրան հավասարեցված եկամուտները, վարձու աշխատանք կատարող ֆիզիկական անձանց աշխատավարձն ու դրան հավասարեցված եկամուտները և ԱԶ-ների տարեկան համախառն եկամուտները:

Գործատուները յուրաքանչյուր վարձու աշխատողի համար սոցիալական վճարները կատարում են հետևյալ չափերով.

Սոցիալական վճարի հաւարկման օբյեկտի տարեկան չափը	Սոցիալական վճարի չափը
մինչև 20,000 դրամ	7,000 դրամ
20,000-ից մինչև 100,000 դրամ	7,000 դրամ գումարած 20,000 դրամը գերազանցող գումարի 15%-ը
100,000 դրամից ավելի	19,000 դրամ գումարած 100,000 դրամը գերազանցող գումարի 5%-ը

Ընդ որում, սոցիալական վճարները հաւարկում է յուրաքանչյուր գործատու, առանց հաւարկի առնելու այլ գործատուի կողմից վարձու աշխատողի համար կատարված ղարտարի սոցիալական արտադրության վճարները: Վարձու աշխատողները սոցիալական վճարումներ են կատարում աշխատավարձի եւ դրան հավասարեցված եկամուտների

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻԶԻՆ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

3%-ի չափով, որոնց ղախումները կասարում և ՀՀ ղարձաղի սոցիալական աղախովագրոթյան բյուզե են փոխանցուն գործասունները:

ԱՁ-ները սոցիալական վճարուներ կասարում են հեձկյալ դույ- ֆաչափերով.

Սոցիալական վճարի հաճվարկման օբյեկտի սարեկան չափը	Սոցիալական վճարի չափը
մինչեւ 1,200,000 դրամ	15%, բայց ոչ ղակաս 60,000 դրամից
1,200,000 դրամից ալեիլի	180,000 դրամ գունարած 1,200.000 դրամը գերազանցող գունարի 5%-ը

ԱՁ-ները ղարձավոր են յուրաֆանչյուր աձսվա հաձար վճարել նվազագույն սոցիալական վճար՝ 5,000 դրամ, մինչեւ հաջորդ աձսվա 15-ը:

Գործասուները յուրաֆանչյուր աձիս հաճվարկված սոցիալական վճարները փոխանցուն են ղարձաղի սոցիալական աղախովագրոթյան բյուզե մինչև հաճվեձու աձսվանը հաջորդող աձսի 20-ը:

Գործասուն յուրաֆանչյուր աձսվա աղյունմներով մինչև հաջորդ աձսվա 20-ը լիազորված մարմին է ներկայացունում սոցիալական վճարների հաճվեձվոթյուն:

ԱՁ-ները սարվա հաձար հաճվարկված սոցիալական վճարները ՀՀ ղարձաղի սոցիալական աղախովագրոթյան բյուզե են փոխանցուն հաջորդ սարվա մարձի 1-ից ոչ ուճ:

ԱՁ-ները յուրաֆանչյուր սարվա աղյունմներով՝ մինչեւ օրացուցա- յին սարվան հաջորդող մարձի 1-ը, լիազորված մարմին են ներկայացունում սարեկան եկաձունների մասին հայձարաղափր:

Սաֆային հաձակաղղ ՓՄՁ սուբյեկտների հաձար

Հայասանի Հաձարաղեձոթյան մաֆային օրենսդրոթյունը բաղ- կացած է Սաֆային օրենսզրից, ինչղեձ նաձ մաֆային հարաբերու- թյունները կարգավորող այլ օրենմներից և իրավական ալեձերից:

Սաֆային գործի ղեկավարունը, կազմալեղղունն ու վերահսկո- ղղոթյունն Հայասանի Հաձարաղեձոթյանուն իրականացունում էղեձա- կան լիազոր մարմինը՝ ՀՀ կաղավարոթյանն աղընթեր մաֆայինղեձա- կան կոձիձեձ (Սաֆային կոձիձե):

ՀՀ մաֆային մարմինները բաղկացած են վերաղաս մաֆային մարմնից, սարածաճղանային մաֆասներից և մաֆային կեձերից: Սաֆ-

սային ղեկավար կոմիտեի ենթակայության սակ են գտնվում 6 մաս-
սներ, 10 մասային կետեր, որոնցից երկուսը՝ Մարգարայի և Ախու-
րիկի մասային կետերը ղափարկ են շահագործման, բայց դեռևս չեն գոր-
ծում: ԳՂ մասասներն են.

- Արարատյան սարածառջանային մասասունը՝ ԱՏՍ, (ֆ.Երևան, Ծով. Իսակովի 7. 10),
- Գուգարի սարածառջանային մասասունը՝ ԳՏՍ, (ֆ.Վանաձոր, Մոսկովյան 44),
- Շիրակի սարածառջանային մասասունը՝ ՇՏՍ, (ֆ.Գյումրի, Ս. Խորոնացու 21),
- Սյունիքի սարածառջանային մասասունը՝ ՍՏՍ, (Երևան-Սի- սիան մայրուղու վրա),
- Երևանի “Զվարթնոց” մասասունը (Երևանի “Զվարթնոց” օդա- նավակայան),
- Միջազգային ճանապարհային փոխադրումներ՝ ՄՖՓ (TIR) մա- սասունը (ֆ.Երևան, Ծով. Իսակովի 7. 10),
- Ավստրալիայի միջոցների մասային ձևակերպումների մասնագիտացված մասասուն,
- Ալյուրային ադրամների մասնագիտացված մասասուն:

ԳՂ մասային օրենսգրքի համաձայն մասային գործի իրականաց-
ման նմանակով սահմանված են հետևյալ մասային ռեժիմները.

- ներմուծում ազատ շրջանառության համար,
- վերաներմուծում,
- սահմանափակ փոխադրում,
- ներմուծում մասային դաշտ,
- ներմուծում անմասն առևտրի խանութ,
- ժամանակավոր ներմուծում՝ վերամշակման համար,
- ժամանակավոր ներմուծում,
- ժամանակավոր արտահանում,
- ներմուծում ազատ մասային դաշտ,
- ժամանակավոր արտահանում՝ վերամշակման համար,
- արտահանում՝ ազատ շրջանառության համար,
- վերաարտահանում,
- սեփականության իրավունքից հրաժարում՝ հոգու ղեկավարության,
- ոչնչացում,
- ներմուծում ազատ սննդամթերքի գոտի:

*Մասային ռեժիմի ընտրությունը իրականացնում է հայաստա-
սուն՝ այսինքն այն ֆիզիկական անձը կամ կազմակերպությունը (ԻԱ
կամ ԱԶ), որն իրականացնում է արտահանման (ներմուծման) գործարքը:*

ԳՂ ԻԱ-ների կամ ԱԶ-ների կողմից արտահանվող (ներմուծվող)
ադրամների մասային ձևակերպումն իրականացվում է այն սարածառ-

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻԶԻՆ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ջանային մաֆասանը, որի գործունեության գոտում գտնվում է կազմակերպությունը:

Մաֆասանը գրանցվելու և թղթադրական բացելու համար անհրաժեշտ են հետևյալ փաստաթղթերը.

- դիմում,
- ՊԵՏԱԿԱՆ գրանցման վկայականի դրոշմը,
- կազմակերպության կանոնադրության դրոշմը,
- հարկ վճարողի հաշվառման համարի (ՀՎՀՀ) դրոշմը,
- սեղեկանք կազմակերպությանը սղասարկող ՀՀ-ում գրանցված բանկից՝ նրա հաշվարկային հաշվի կամ հաշվվների վերաբերյալ,
- դրոշմավճար՝ առանց սվյալ սարածաբանային մաֆասան սեղեկացնելու արտաքին առևտրային գործարքներ չկատարելու վերաբերյալ,
- լիազորագիր՝ կազմակերպության անունից մաֆային ձևակերպումներն իրականացնող աշխատակցի անունով,
- սնօրենի և լիազորված անձի անձնագրերի դրոշմները:

Նշված փաստաթղթերի ներկայացումից հետո մաֆային մարմնի դրոշմատար անձը կազմակերպության համադրատարան սվյալները նրա համարում է աշխատանքային համակարգչային ծրագիր: Միևնույն ժամանակ ռադիոհեռագրի միջոցով կազմակերպության այդ սվյալները հարողվում են սահմանային մաֆային կետեր:

Այն ԻՎ-ները և ԱԶ-ները, որոնք չունեն համադրատարան գրանցում սարածաբանային մաֆասանը, չեն կարող իրականացնել ադրանքների ներմուծման կամ արտահանման գործունեություն:

Ներմուծման գործարք իրականացնելու համար հայտարարումը դրոշմ է ներկայացնելու հետևյալ փաստաթղթերը.

- փոխադրման անփոփագիր,
- սրանտորային միջոցների հաշիվ բեռնագիր (CMR), կամ (Air way bill)
- հաշիվ-ադրանագիր (INVOICE),
- ՄԵՓ գրքույկ (CARNET-TIR),
- բուսական ծագումով ադրանքների համար՝ ֆիտո-սանիտարական սերտիֆիկատ, կենդանական ծագումով ադրանքների համար՝ անասնաբուժական վկայական, դեղամիջոցների համար՝ ՀՀ առողջադրատարան նախարարության լիցենզիա, ոչ ռազմական զենքի համար՝ ՀՀ ոստիկանության թույլտվություն, կադի միջոցների համար՝ ՀՀ սրանտորի և կադի նախարարության թույլտվություն, մշակութային արժեքների համար՝ ՀՀ մշակութի, երիտարարության հարցերի և սդորի նախարարության թույլտ-

վություն,

- առանձին ատրանֆների համար համադասասխանության հավասագիր,
- Բեռնամատասային հայտարարագիր,
- վճարման փաստաթղթեր (վճարման հանձնարարական, բանկային չեկ և այլն):

Արտահանման գործարք իրականացնելու համար հայտարարատուն ղեկավար է ներկայացնել հետևյալ փաստաթղթերը.

- առք ու վաճառքի ղայմանագիր,
- վճարման փաստաթղթեր (վճարման հանձնարարական, բանկային չեկ և այլն),
- փորձագիտական ակտ, որը հաստատում է արտաքին սնտեսական գործունեության ատրանֆային անվանացանկի (ԱՏԳ ԱԱ) ծածկագրի շնորհումը,
- համադասասխանության հավասագիր, եթե այն ղահանջում է գնորդը,
- անասնաբուժական վկայական, եթե սվյալ ատրանֆի համար այն ղահանջվում է,
- ծագման երկրի հավասագիր, եթե այն ղահանջում է գնորդը,
- սրանտորտային միջոցների հաչիվ բեռնագիր (CMR),
- հաչիվ-ատրանֆագիր (INVOICE),
- բեռնամատասային հայտարարագիր,
- ատրանֆի արտահանման համար թույլսվություն, այն ատրանֆների համար, որոնց վրա տարածվում է արտահանման հատուկ կարգը (ՀՀ առողջաղախության նախարարություն, ՀՀ ոստիկանություն, ՀՀ տրանտորտի և կաղի նախարարություն և այլն),
- ՄԵՓ գրույկ, եթե արտաքին առևտրային գործարքն իրականացվում է Միջազգային ճանաղարհային փոխաղումներ իրականացնող մասնագիտացված՝ CARNET-TIR միջոցով:

Արտահանման գործարքների դեղում ՀՀ օրենսղությանը սահմանված է հարկերի և տուրքերի Օ դրույվաչաք: Արտահանման գործարքի դեղում գանձվում է միայն մատավճար, որը կաղված չէ արտահանվող ատրանֆի արժեքի հետ, այլ իրենից ներկայացնում է մատային մարմնի կողմից մատուցվող ծառայության վճար:

Ներմուծման գործարքի դեղում ըստ ԱՏԳ ԱԱ դասակարգչի գանձվում են համադասասխան մատային վճարներ: Դրանք են՝

- մատատուրք,
- մատավճարը,
- ակցիզային հարկը,
- հատատագրված վճարը,
- ավելացված արժեքի հարկը,

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻԶԻՆ ԶԵՆՈՒՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

- ավստոնրիլային ճանադարհներից օգսվելու համար գանձվող ճանադարհային վճարը,
- բնադադանական վճարը:

Մաբասուրբերը մաբասային սահմանով ադրամբների սեղադիդիսման և ներմուծման համար սահմանված կարգով և չադիով դեսական բյուջե գանձվող դարսադիր վճարներ են:

Մաբասուրբի դրոյաչադիերը ՀՀ-ում սահմանված են 10 տկոս և նրամբ գանձվում են ըստ համադասասիսան ԱՏԳ ԱԱ դասկանելիության:

Մաբասուրբի վճարումից ազասվում են հեսկյալ մաբասային ռեժիմներով իրականացվող գործարբները.

- «սարանցիկ փոխադրում»,
- «ժամանակավոր ներմուծում»,
- «ժամանակավոր արսահանում»,
- «ժամանակավոր ներմուծում վերամծակման համար»,
- «ժամանակավոր արսահանում վերամծակման համար»,
- «ներմուծում մաբասային դադես»,
- «ներմուծում ազաս մաբասային դադես»,
- «ոչնչացում»,
- «ներմուծում անմաբա առևսրի խանութ»
- «վերաներմուծում» և «վերաարսահանում» ռեժիմներով բաց թողնվող ադրամբները՝ բացառությամբ Մաբասային օրենսզրբով սահմանված դեդերի:

Բացի այդ, մաբասուրբի վճարումից ազասվում են նաև հեսկյալ գործարբները.

- այն սրանադորսային միջոցները, որոնցով կանոնավոր կերով իրականացվում են բեռների, ուղեբեռների և ուղևորների միջդե-սական փոխադրումներ, ինչդես նաև այն գործիբները, վառելա-նյութը, դարբենային ադրամբները, որոնբ կարող են անհրաժեես լինել ճանադարհին, միջանկյալ կանգառներում կամ հիեյալ սրանադորսային միջոցների անսարբությունները վերացնելու հա-մար,
- արծույթի, արսարծույթի և արժեթղթերի ներմուծումը ՀՀ,
- այն ադրամբները, որոնբ ներմուծվում են ՀՀ մաբասային սարածբ մարդասիրական օգնության և բարեգործական ծրազրերի երջա-նակներում,
- առևսրային կազմակերդությունների կողմից իրենց կանոնադրա-կան հիմնադրամի համալրմանն ուղղված ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված ցանկում ընդգրկված ադրամբների ներմուծ-ման գործարբները: Սակայն, այս արսոնությունից օգսվելուց հեսո

3 սարվա ընթացքում դրանց օսարման դեղումն կազմակերպությունից գանձվում է չվճարված մաքսատուրքի գումարը, ներառյալ՝ դրա վճարումն ուսացնելու համար հաշվարկված տոյժերը,

- ցուցահանդեսների, միջազգային տնավաճառների կամ նմանատիպ միջոցառումների շրջանակներում ԳՀ կառավարության կողմից սահմանված նմուշային ֆանակությամբ ադրանքների ներմուծումը:

Մաքսատուրքի վճարումը սահմանված ժամկետներից ուսացնելու դեղումն ժամկետանց յուրաքանչյուր օրվա համար վճարողից գանձվում է տոյժ՝ ժամանակին չվճարված մաքսատուրքի գումարի 0.2 տոկոսի չափով:

Մաքսավճարը Մաքսային օրենսգրքով սահմանված կարգով և չափով գանձվող, ղեռական բյուջեում հաշվառվող ղարսադիր վճար է:

Մաքսավճարի դրույքաչափերը

- ԳՀ մաքսային սահմանով սեղափոխվող ադրանքների և սրանատորսային միջոցների, ինչդեպ նաև բանկերի կողմից սեղափոխվող արժույթի և արժարժույթի մաքսային ձևակերպումների իրականացման (բացառությամբ ադրանքների զննման և հաշվառման) համար գանձվում է 3,500 դրամ մաքսավճար,
- ադրանքների զննման և հաշվառման համար, բացառությամբ խողովակաշարերով և էլեկտրահաղորդման գծերով սեղափոխվող ադրանքների, մաքսավճար գանձվում է՝
 - միևնույն մաքսային հայտարարագրով հայտարարագրված միևնչև մեկ տննա ֆառ ունեցող ադրանքների մաքսային հսկողության համար՝ 1,000 դրամ,
 - միևնույն մաքսային հայտարարագրով հայտարարագրված մեկ տննայից ավելի ֆառ ունեցող ադրանքների յուրաքանչյուր լրացուցիչ (կամ ոչ լրիվ) տննայի համար՝ 300 դրամ,
 - միևնույն ժամանակ բեռնամաքսային հայտարարագրի ամեն անվան համար ևս վճարվում է 300 դրամ:
- խողովակաշարերով և էլեկտրահաղորդման գծերով սեղափոխվող ադրանքների նկատմամբ մաքսային հսկողության, դրանց հաշվառման համար մաքսավճար գանձվում է ամսական 500,000 դրամի չափով:

Մաքսային մարմինների կողմից սահմանված սեղերից դուրս ադրանքների մաքսային ձևակերպումների կամ դրանց հեռ կադված առանձին գործողությունների կատարման համար մաքսավճարը գանձվում է սույն հոդվածով սահմանված դրույքաչափերի կրկնադասիկի չափով:

- Մաքսային մարմինների կողմից յուրաքանչյուր փաստաթղթի (ձևաթղթի) տրամադրման համար գանձվում է 1,000 դրամ մաքսա-

- վճար: Սահմանված է, որ մաքսային մարմինների կողմից մաքսավճար գանձվում է հետևյալ փաստաթղթերից յուրաքանչյուրի համար.
- բեռների մաքսային հայտարարագիր՝ ՄՎ-1Ա,
 - մաքսային գանձումների բյուջե փոխանցման հանձնարարական՝ ՄՎ-3ա,
 - փոխադրման անփոփագիր՝ ՄՎ-9,
 - արժույթահանից ՀՀ սրանստորսային միջոցների ժամանակավոր ներմուծման թույլտվություն՝ ՄՎ-10,
 - սրանստորսային միջոցների գրանցման վկայական՝ ՄՎ-11,
 - բեռների մաքսային հայտարարագիր՝ ՄՎ-13:
- ՀՀ սարածով ադրանքների յուրաքանչյուր հարյուր կիլոմետրի մաքսային ուղեկցման համար գանձվում է 10,000 դրամ մաքսավճար: Ընդ որում, ադրանքների սարանցիկ փոխադրման ժամանակ (բացառությամբ սույն օրենսգրքով նախատեսված և մաքսային ադրանքային միջոցների կիրառման անհնարինության դեպքերի) ադրանքների մաքսային ուղեկցումը կատարվում է դրանց համար, իսկ մնացած դեպքերում՝ փոխադրողի ցանկությամբ՝ նրա գրավոր դիմումի հիման վրա,
 - մաքսային մարմինների կողմից ադրանքների դադարեցման համար մաքսավճարը գանձվում է՝
 - մինչև մեկ տոննայի համար՝ օրական 1,000 դրամ,
 - մեկ տոննայից ավելի յուրաքանչյուր լրացուցիչ (կամ ոչ լրիվ) տոննայի համար՝ օրական 300 դրամ,
 - սրանստորսային միջոցների մաքսային հսկողությամբ համար մաքսավճարը գանձվում է՝
 - մինչև 10 նստեղով մարդասար ավտոմեքենաների համար՝ 2,000 դրամ,
 - այլ սրանստորսային միջոցների համար՝ 5,000 դրամ:

Ավելացված արժեքի հարկ

ՀՀ սարած մերմուծվող ադրանքներից և փոխադրամիջոցներից ԱԱՀ հաշվարկվում և գանձվում է մաքսային մարմինների կողմից, բացառությամբ.

- այն ադրանքների, որոնք ընդգրկված են ներմուծման ժամանակ ԱԱՀ-ից ազատված օրենքով հաստատված ադրանքների ցանկում,
- ֆիզիկական անձանց կողմից ՀՀ մաքսային սարած մերմուծվող այն ադրանքների և սրանստորսային միջոցների, որոնց ֆանակը կամ արժեքը չի գերազանցում ՀՀ մաքսային օրենսգրքով սահմանված չափերը,
ԱԱՀ վճարման համար սահմանված է ցանցային ժամկետ: ԱԱՀ-ի

հաշվարկման համար բազա է հանդիսանում աղբյուրների մասսային արժեքի, մասսառուրի և ակցիզային հարկի հանրագումարը:

Ակցիզային հարկ

Ակցիզային հարկը «Ակցիզային հարկի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված աղբյուրների ներմուծման համար օրենքով սահմանված կարգով և չափով ղեկավարվող բյուջե վճարվող անուղղակի հարկ է:

ՀՀ սահմանափակ ակցիզային հարկով հարկման ենթակա աղբյուրների համար հարկ վճարող անձանց կողմից ակցիզային հարկը ղեկավարվող ներմուծման օրվանից 10 օրվա ընթացքում:

Հաստատված վճարներ

Հաստատված վճարներ կատարվում են կազմակերպությունները և ֆիզիկական անձինք ՀՀ սահմանափակ բեռնափոխակ, դիզելային վառելիք և ծխախոտ ներմուծելու դեպքում:

Բնադրական վճարներ

Բնադրական վճարը բնադրական միջոցառումների իրականացման համար անհրաժեշտ դրամական միջոցների գոյացման նպատակով ղեկավարվող տարադրական վճար է, որի դրույքաչափերը սահմանված են «Բնադրական վճարի դրույքաչափերի մասին» ՀՀ օրենքով:

Բնադրական վճարները գանձվում են հետևյալ դեպքերում.

- վնասակար նյութերը շրջակա միջավայր (օդային և ջրային ավազան) արժանեցող աղբյուրներ ներմուծման համար,
- շրջակա միջավայրին վնաս դրամառող աղբյուրների ներմուծման համար,

ՀՀ ներմուծվող՝ շրջակա միջավայրին վնաս դրամառող աղբյուրների համար վճարը հաշվարկվում է այդ աղբյուրների մասսային արժեքի հիման վրա և ղեկավարվող բյուջե է վճարվում ներմուծելիս:

Պարտադիր սերտիֆիկացում դադարող աղբյուրներ

Մի շարք աղբյուրատեսակների ներմուծման ժամանակ, ելնելով այդ աղբյուրների նշանակությունից և բնույթից, անկախ դրամա ներմուծող սուբյեկտներից (կազմակերպություն կամ ֆիզիկական անձ), դադարեցվում է դրանց որակի դրամադրական հավաստում (սերտիֆիկացում):

Մասսային գործարքներ կատարելիս սերտիֆիկացումն իրականացվում է Սահմանափակ ազգային ինստիտուտի կամ նրա կողմից հավաստագրված սերտիֆիկացման մարմինների կողմից գործող դրամադրական

սերիֆիկացման կանոններով սահմանված լուսանկարներին համապասխան:

Առանձին դեմոնստրացիոն Սահմանափակման ազգային ինստիտուտը ներմուծման գործարհի ժամանակ կարող է ճանաչել այն օտարերկրյա լուսանկարներին, որոնց հետ կնքվել է սերիֆիկացման և սերիֆիկացման արդյունքների փոխադարձ ճանաչման համաձայնագրեր:

Մասնաշին ձևակերտումները լուսանկարներին 10 օրյա ժամկետում, իսկ վճարումները՝ ոչ ուշ քան մասնաշին ձևակերտումներից հետո եռօրյա ժամկետում, սակայն ոչ ուշ քան փոխադրման ամփոփագրի լրացմանը հաջորդող 10-րդ օրը: Պետական բյուջե գանձվող բոլոր վճարումները իրականացվում են ՀՀ դրամով:

Մասնաշին ձևակերտումների ժամանակ ծագած խնդիրները կարող են բողոքարկվել վերադաս մասնաշին մարմին կամ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված դատական կարգով:

Ստորագրողների շահերի պաշտպանության օրենքի դրույթների աղափարկման նպատակով ՀՀ ներմուծվող սննդամթերքի, կենցաղային մաքուր միջոցների, օճանելիքի վրա դրամադրվող լուսանկարներին ներմուծման լիցենզիայի, միջանկյալության ժամկետը, քաղաք և այլն:

Անշարժ գույքի վերաբերյալ ՓՄՁ սուբյեկտների սեփականության, վարձակալության, օգտագործման և այլ իրավունքների լուսանկարները գրանցման ընթացակարգերը

Անշարժ գույքի և հողի նկատմամբ իրավունքների գրանցման, այդ իրավունքների վերագրանցման, փոփոխման և դադարեցման հետ կապված իրավահարաբերությունները կարգավորվում են ՀՀ «Քաղաքացիական» և «Հողային» օրենսգրքերով, «Գույքի նկատմամբ իրավունքների լուսանկարները գրանցման մասին», «Քաղաքացիական մասին», ՀՀ օրենքներով և այլ իրավական ակտերով: Անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների գրանցումը և այդ իրավունքների հաշվառումը կատարվում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի լուսանկար կոմիտեի (Կադաստր) կողմից: Այդ նպատակով Կադաստրի կողմից մշակված և ներդրված է հաշվառման և վերահսկողական համակարգ, որի նպատակն է նպաստել անշարժ գույքի շուկայի զարգացմանը, բնակիչների և գործարարների շահերի պաշտպանությանը, ինչպես նաև նպաստել անշարժ գույքի հետ կապված գործարհների արագ կատարմանը և վարչարարության նվազեցմանը:

Այդ կադաստրությամբ Կադաստրի կողմից վարվում են երեք հիմնական փաստաթուղթ, որոնցով և իրականացվում է անշարժ գույքի լուսանկար կադաստրի վարումը: Դրանք են.

- գույքի նկատմամբ իրավունքների լուսանկարները գրանցման միասնա-

կան մասյանը (գրանցման մասյան),

- կադաստրային քարտը (հասակագիծը),
- անձարժ գույքի յուրաքանչյուր միավորի համար կազմված կադաստրային գործը:

Անձարժ գույքի և հողի նկատմամբ օրենսդրությունը սարքերակում է իրավունքի հետևյալ շեղումները.

- սեփականության իրավունքը,
- օգտագործման իրավունքը,
- վարձակալության իրավունքը,
- կառուցադրման իրավունքը,
- հիփոթեքը,
- գրավը,
- սերվիտուտը:

Համաձայն ՀՀ ֆալսիֆիկացիայի օրենսգրքի անձարժ գույքի և հողի նկատմամբ իրականացվող ցանկացած սխրի գործարք (այդ թվում նախնական դայմանագրերը) կատարվում է նոտարական կարգով, իսկ գործարքից առաջացող իրավունքները (գրավի, վարձակալության, սեփականության և այլն) ենթակա են դեռական գրանցման Կադաստրի համադասասխան ստորաբաժանման կողմից:

Անձարժ գույքի գրանցման ընթացակարգերը կարելի է բաժանել երկու հիմնական խմբի.

- նոր ստեղծվող (կառուցվող) անձարժ գույքի իրավունքի դեռական գրանցում,
- նախկինում ստեղծված անձարժ գույքի իրավունքի փոփոխման դեռական գրանցում:

Նոր ստեղծվող անձարժ գույքի սեփականության իրավունքի գրանցումն իրականացվում է Կադաստրի կողմից, անձարժ գույքի կառուցադրասողի կողմից ներկայացված համադասասխան դիմումի հիման վրա:

Կառուցադրասողը դիմումին կից ներկայացնում է համադասասխան վճարումները, շինարարության իրականացման ճարարադեռահասակագծային առաջադրանքը, համաձայնեցված նախագծերը, շինարարության թույլտվությունը, հասցեի սրամարումը հավաստող փաստաթղթերը և շինարարության ավարական փաստագրման ակտը: Նված փաստաթղթերը սրամարելուց հետո Կադաստրի կողմից իրականացվում է ավարված կառուցադրասվող անձարժ գույքի չափագրում և շեղումների բացակայության դեդում սրամարվում է անձարժ գույքի սեփականության իրավունքի վկայականը:

Առանձին դեդում, երբ կառուցադրասող ֆիզիկական կան իրավաբանական անձի կողմից ցանկություն է առաջանում կատարել գործարք դեռես չկառուցված անավարս շինարարության հետ (օտարում,

գրավադրում և այլն) աղա հնարավոր է դիմել Կադասսի համադասախան սարածային ստորաբաժանում և սսանալ անավարս կամ 50-80% ավարսվածություն ունեցող անարժ գույքի վկայական:

Երկրորդ խմբի գործարքների դասին են դասկանում անարժ գույքի և հողի նկասմամբ իրականացվող գործարքները, որոնք իրականացվում են բացառադետ նոսարական կարգով:

Անարժ գույքի և հողի նկասմամբ գործարքներ կասարելիս ԴԴ ռեզիդենս և օսարերկրյա իրավաբանական և քիզիկական անձինք ազաս են և դետական մարմինների կողմից որևէ սահմանափակման չեն ենթարկվում, բացառությամբ մեկ դետրի`

- համաձայն ԴԴ սահմանադրության 31 հողվածի ԴԴ սարածում հողի սեփականասեր չի կարող լինել օսարերկրացի քիզիկական անձ, բացառությամբ ԴԴ հողային օրենսգրքի 4-րդ հողվածի, համաձայն որի ԴԴ կացության հասուկ կարգավիձակ ունեցող անձինք կարող են լինել հողի սեփականասերեր:

Նախան անարժ գույքի հետ կադված գործարք կասարելը վաճառող կողմը դարսավոր է գնորդ կողմին ներկայացնել կադասսից սացված միասնական սեղեկանքը /Ձև 3/ սվյալ գույքի նկասմամբ գրանցված իրավունքների նկասմամբ սահմանափակումների վերաբերյալ:

Նաված սեղեկանքի սացման համար հիմք է հանդիսանում սեփականասիրոջ կամ նրա կողմից օրենքով սահմանված կարգով լիազորված անձի կողմից գրված դիմումը, որին կից դետ է ներկայացվի սեփականության վկայականը և համադասասխան վճարման անդորրագիրը:

Տեղեկանքն երկու օրվա ընթացում սսանալու դետում նաված վճարը կազում է 11,000 դրան, երեք օրվա ընթացում սսանալու դետում` 9,000, չորս օրվա համար` 8,000, իսկ հինգ օրվա դետում` 7,000:

Տեղեկանքը սսանալուց հետո, եթե այլ փասաթղթեր չեն դահանջվում, կողմերը կարող են իրականացնել անարժ գույքի հետ կադված գործարքը նոսարական կարգով, որը ենթակա է դետական գրանցման նոսարական գործարքին հաջորդող 30 օրացուցային օրվա ընթացում:

Անարժ գույքի կամ հողի հետ կասարված գործարքից բխող իրավունքի դետական գրանցումն իրականացվում է Կադասսի կողմից իրավունքներ ձեռք բերող անձից համադասասխան դիմումի հիմքով, որին կցվում է այդ իրավունքի ձեռքբերման համադասասխան դայմանագիրը և համադասասխան վճարումների բանկային անդորրագրերը: Պետական գրանցման վճարների չափը կախված է երեք հիմնական գործոնից`

- գործարքի սետակը (օսարում, վարձակալություն և այլ),
- գրանցման ենթակա գույքի մակերետը (հառակուսի մետում),
- գրանցման արագությունը (օրերով):

Օրինակ՝

Բնակելի սան ժառանգության գործարհների դեղմում վճարը կկազմի.

անկախ օրերի քանակից 11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար + բանկային ծառայությունների վճար:

Բնակելի սան օտարման գործարհների (իրացում, նվիրակություն, փոխանակում, և այլ) դեղմում վճարը կկազմի.

անկախ օրերի քանակից 20,000 դրամ ղեկական սուրհ + 11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար + բանկային ծառայությունների վճար:

Ոչ բնակելի (արտադրական, հասարակական) սարածփի օտարման դեղմում վճարը կկազմի.

7 աշխատանքային օրվա համար

Մինչև 200 ֆ.ձ.-ի դեղմում՝ 20,000 դրամ ղեկական սուրհ + 11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար,

200 ֆ.ձ.-ից ավել լինելու դեղմում՝ 40,000 դրամ ղեկական սուրհ + 13,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար

և, եթե չափագրման արդյունքում դարգվում է, որ վկայականի մակերեսի և չափագրման միջև առկա է մակերեսի փոփոխություն՝ աղա + չափագրման արժեհ՝ 1 ֆ.ձ. շինության համար 20 դրամ, 1 ֆ.ձ. հողամասի համար՝ 3 դրամ:

4 աշխատանքային օրվա համար

Մինչև 200 ֆ.ձ.-ի դեղմում՝ 20,000 դրամ ղեկական սուրհ + 11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար.

200 ֆ.ձ.-ից ավել լինելու դեղմում՝ 40,000 դրամ ղեկական սուրհ + 13,000 Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար և, եթե

չափագրման արդյունքում դարգվում է, որ վկայականի մակերեսի և չափագրման միջև առկա է մակերեսի փոփոխություն՝ աղա + չափագրման արժեհ՝ 1 ֆ.ձ. շինության համար 40 դրամ, 1 ֆ.ձ. հողամասի համար՝ 6 դրամ:

2 աշխատանքային օրվա համար

մինչև 200 ֆ.ձ.-ի դեղմում՝ 20,000 դրամ ղեկական սուրհ + 11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար,

200 ֆ.ձ.-ից ավել լինելու դեղմում՝ 40,000 դրամ ղեկական սուրհ + 13,000 կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար և, եթե

չափագրման արդյունքում դարգվում է, որ վկայականի մակերեսի և չափագրման միջև առկա է մակերեսի փոփոխություն՝ աղա + չափագրման արժեհ՝ 1 ֆ.ձ. շինության համար 60 դրամ, 1 ֆ.ձ. հողամասի համար՝ 9 դրամ:

Տարածփի կամ բնակելի սան այն գործարհների համար, որոնք չեն համարվում օտարում, օրինակ գրավ, հիփոթեհ, վարձակալություն, կառու-

ցաղասման իրավունքի սրանադրում և այլ՝ վճարը հաշվարկվում է.

7 աշխատանքային օրվա համար

1,000 դրամ + 11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար և, եթե չափազանց արդյունքում դարգվում է, որ վկայականի մակերեսի և չափազանց միջև առկա է մակերեսի փոփոխություն՝ աղա + չափազանց արժեք՝ 1 ֆ.մ. շինության համար 20 դրամ, 1 ֆ.մ. հողամասի համար՝ 3 դրամ:

Գողի օտարման հետ կաղված գործարմերի դեղում՝ բացառությամբ ժառանգության իրավունքի ձևակերմման, Կադասրի վճարը կազմում է.

20,000 դրամ մեծական տուրք + 11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար:

Գողի մասով ժառանգության իրավունքի ձևակերմման գործարմի դեղում վճարը կազմում է.

11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար:

Գողի այն գործարմերի համար, որոնք չեն համարվում օտարում, օրինակ՝ գրավադրում, հիփոթեք, վարձակալություն, կառուցաղասման իրավունքի սրանադրում և այլն, Կադասրի վճարը կազմում է.

7 աշխատանքային օրվա համար

1,000 դրամ մեծական տուրք + 11,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար:

4 աշխատանքային օրվա համար

1,000 դրամ մեծական տուրք + 12,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար:

2 աշխատանքային օրվա համար

1,000 դրամ մեծական տուրք + 13,000 դրամ Կադասրի կողմից գանձվող ծառայության վճար:

ՄԱՍ 2

Հայաստանում փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտը ներկայացնող ցուցանիշներ

Համախառն ներքին արդյունք

Երկրի սննեսական զարգացման մակարդակը բնութագրող ամենակարևոր ցուցանիշի՝ համախառն ներքին արդյունքի (ՀՆԱ) արտադրության ծավալն, ընթացիկ գներով, 2007թ. կազմել է 3,148,666.1 մլն դրամ, 2006թ. 2,656,189.8 մլն դրամի դիմաց: ՀՆԱ-ի աճի քանակը 2007թ. կազմել է 113.8%՝ 2006թ. 113.2 %-ի դիմաց:

Աղյուսակ 1

2006 և 2007 թթ. ՀՆԱ-ի կառուցվածքը սննեսության ճյուղերով ըստ ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների

Եյուղ	2006 թվական		2007 թվական	
	ՓՄՁ սուբյեկտներ	խոշոր	ՓՄՁ սուբյեկտներ	խոշոր
	[%]		[%]	
Արդյունաբերություն	26.5	73.5	27.9	72.1
Շինարարություն	47.8	52.2	41.2	58.8
Առևտուր	45.5	54.5	47.3	52.7
Տրանսպորտ և կադ	27.7	72.3	28.6	71.4
Ծառայություններ	41.9	58.1	42.3	57.7
ԸՆԴՀԱՄԵՆԸ ՀՆԱՔ	40.3	59.7	41.0	59.0

Աղյուսակ 1-ում ներկայացված է սննեսության ՀՆԱ-ի կառուցվածքն ըստ ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների: Աղյուսակում ներկայացված ցուցանիշները ստացվել են հիմք ընդունելով սննեսության յուրաքանչյուր ճյուղում արտադրանքի (աշխատանքների, ծառայությունների) թողարկման բաշխվածությունն ըստ ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների՝ արտարկման մեթոդի կիրառմամբ: Արդյունքում, հնարավոր է դարձել գնահատել ՀՆԱ-ում ՓՄՁ սուբյեկտների տեսակարար կշիռը: Սակայն, գնահատականը հաշվի չի առնում գյուղատնտեսության և զուտ հարկերի բաշխվածքն ըստ ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների, դայմանավորված նշված ոլորտներում ճգճի գնահատականների բացակայությամբ: Ընդ որում, եթե հարկերի դեղմում կարելի է ընդունել այն մոտեցումը, որ դրանք բաշխվում են ավելացված արժեքի բաշխմանը համադասախան (որի դեղմում ստացված տկոսները փաստորեն չեն փոփոխվում), ադա գյուղատնտեսության դեղմում գնահատման որևէ մոտավոր չափանիշ չկա, չնայած ակնհայտ է, որ այն

2. Առանց գյուղատնտեսության և զուտ հարկերի:

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻԶԻՆ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

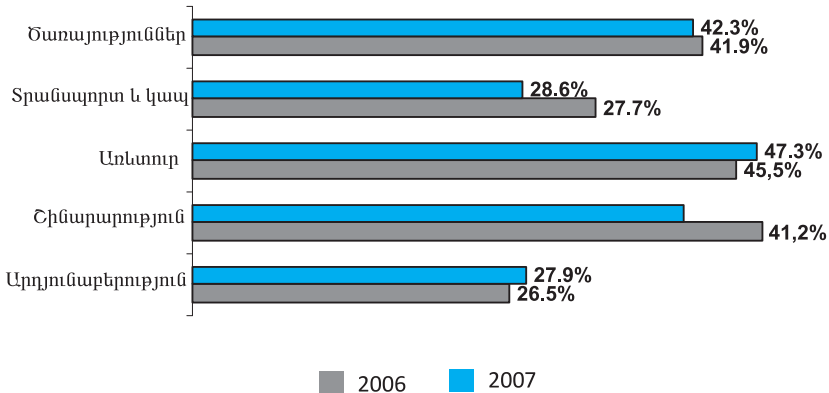
առավելադրյալ ուղղված դեպք է լինի ՓՄՁ սուբյեկտներին:

ՓՄՁ ոլորտի ընդհանուր կազմը 2007թ. ՀՆԱ-ի մեջ կազմել է 41.0% կամ 928,551.6 մլն. դրամ, 2006թ. 40.3%-ի կամ 779,264.7³ մլն դրամի դիմաց, այսինքն՝ 0.7 տոկոսային կետով կամ 149,286.9 մլն դրամով ավելի:

Վերը նշված ցուցանիշների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ վերջին տարիներին ՀՀ-ում արձանագրված ՀՆԱ-ի աճի միտումները դաժնորեն արտացոլվում են: 2007թ. ՀՆԱ-ի աճ է արձանագրվել արդյունաբերության, առևտրի և ծառայությունների, սրահատորի և կապի ոլորտներում: Չնայած ժողովրդային ծրագրի ընդհանուր կազմը ՀՆԱ-ի կառուցվածքում նվազել է, այնուամենայնիվ, բացարձակ թվերով ևս արձանագրվել է աճ:

Գծադասկեր 1

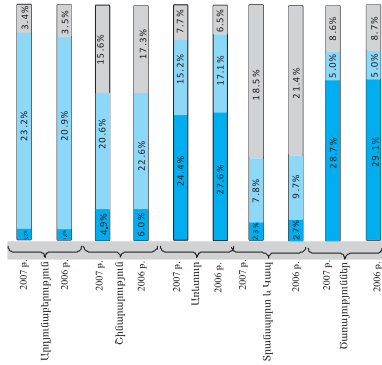
ՓՄՁ սուբյեկտների ընդհանուր կազմը ՀՆԱ-ում ըստ ճյուղերի 2006-2007 թթ.

3. Բազմակից 2008թ. սվյալներով

Գծադասկեր 2

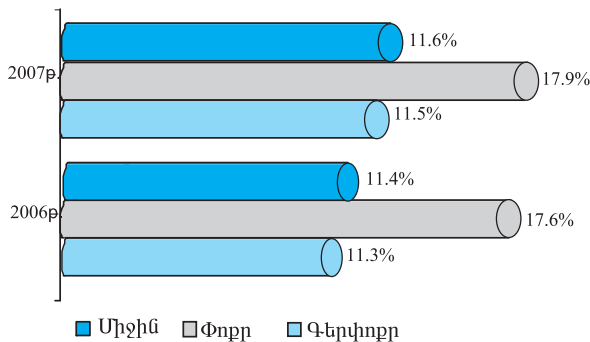
Գերփոփր, փոփր և միջին կազմակերպությունների սեսակարար կչիռներն ըստ ՀՆԱ-ի արտադրության մնեստության սարքեր ճյուղերում 2006 և 2007թթ.

Գծադասկերը ցույց է տալիս, որ ըստ ՀՆԱ-ի արտադրության մասնակալի է ՓՄՁ սուբյեկտների մասնակցությունը հասկադադես շինարարության, առևտրի և ծառայությունների ոլորտներում, ինչդադես մասն զգալի է ՓՄՁ սուբյեկտների սեսակարար կչիռն արդյունաբերությունում: Հասկանաճական է, որ ըստ ՀՆԱ-ի արտադրության ՓՄՁ սեսակարար կչիռը բոլոր ոլորտներում, բացառությամբ շինարարության ոլորտի մախորդ սարվա համեմատ ավելացել է՝ արդյունաբերության ոլորտում 1.4 տկոսով, առևտրի ոլորտում 1.8 տկոսով, սրամադորտի և կադի ոլորտում 0.9 տկոսով և ծառայությունների ոլորտում 0.4 տկոսով: Դրա հետ մեկտեղ, 2006թ. մախորդ սարվա համեմատ արձանագրվել է ՓՄՁ սեսակարար կչի մվազման միտում ըստ ՀՆԱ-ի արտադրության շինարարության ոլորտում՝ 6.6 տկոսալին կետով:

Գծադասկեր 3

Գերփոփր, փոփր և միջին կազմակերպությունների սեսակարար կչիռների դինամիկան ՀՆԱ-ի մեջ 2006 և 2007թթ.

Կազմակերպությունների ֆանակ

01.01.2008թ. դրությամբ գրանցված առևտրային իրավաբանական անձանց և անհաս ձեռնարկատերերի ընդհանուր թվաքանակը⁴ կազմել է 93,253, որոնցից 50,937-ն ԱԶ-ներ են, իսկ 42,316-ն իրավաբանական անձինք:

Աղյուսակ 3

Գրանցված սնտեսվարող սուբյեկտների (առևտրային ԻԱ և ԱԶ) ընդհանուր թվաքանակի դինամիկան 2006 և 2007թթ.⁵

Տնտեսվարող սուբյեկտներ	2006թ.	2007թ.	2007թ. 2006թ. նկատմամբ, [%]	Տարվա ընթացքում գրանցվածներ		
				2006թ.	2007թ.	2007թ. 2006թ. նկատմամբ, [%]
ԱԶ-ներ	48,867	50,937	104.2	7,331	12,791	174.5
Առևտրային ԻԱ ընդամենը	53,832	42,316	78.6	2,989	4,338	145.1
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	102,699	93,253	90.8	10,320	17,129	166.0
որից ԱԶ-ներ և ՀՀ օրենսդրությանը համադասախան սնտեսական գործունեության իրավունք ունեցող առևտրային ԻԱ	81,586	84,000	103.0	-	-	-

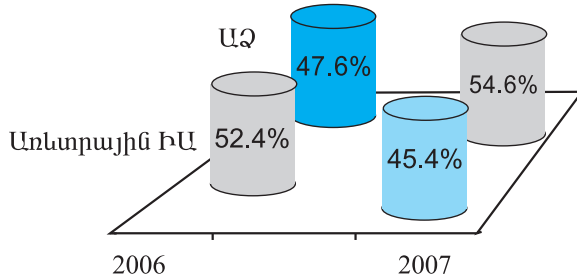
01.01.2008թ. դրությամբ գրանցված սնտեսվարող սուբյեկտների թվաքանակի նվազումը 01.01.2007թ. նկատմամբ թայմանավորված է առևտրային իրավաբանական անձանց թվաքանակի կրճատմամբ, որը արդյունք է չգործող և հարկային դատարարություններ կուտակած կազմակերպությունների լուծարման: Չնայած առևտրային իրավաբանական անձանց ընդհանուր թվաքանակի նվազմանը, որից հետևեց նաև գրանցված սնտեսվարող սուբյեկտների ընդհանուր թվաքանակի կրճատումը, 2007թ. ընթացքում գրանցված սնտեսվարող սուբյեկտների, այդ թվում՝ առևտրային իրավաբանական անձանց թվաքանակը 2006թ. ընթացքում գրանցվածների նկատմամբ աճել է 66%-ով և կազմել է 17,129՝ 2006թ. 10,320-ի դինամա:

4. ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության «Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական վիճակը 2007 թ. հունվար-դեկտեմբերին»:

5. ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության Հայաստանի Հանրապետության սոցիալ-տնտեսական վիճակը 2006 և 2007 թթ.:

Գծադասկեր 4

Առևտրային ԻԱ և ԱԶ-ների շտապարար կոչող գրանցվածների ընդհանուր թվաքանակում 2006 և 2007թթ.

Իրականացված ուսումնասիրության և կատարված փորձագիտական գնահատման համաձայն ՀՀ օրենսդրությանը համադասասխան ճնշեսական գործունեության իրավումբ ունեցող առևտրային ԻԱ շուրջ 97.4%⁶-ը և ԱԶ-ների՝ 98%⁷-ը ՓՄՁ սուբյեկտներ են: Ամփոփելով նշվածը՝ 01.01.2008թ. դրությամբ ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը 82,121 է, որը կազմում է բոլոր գրանցված անհատ ձեռնարկատերերի և ՀՀ օրենսդրությանը համադասասխան ճնշեսական գործունեության իրավումբ ունեցող առևտրային ԻԱ շուրջ 97.8%-ը: Այս ցուցանիշը 01.01.2007թ. դրությամբ համադասասխանաբար կազմել է 79,758 կամ 97.7%:

6. Տվյալ ցուցանիշը հաշվարկվել է վիճակագրական բացառման մեթոդի կիրառմամբ՝ հաշվի առնելով խոշոր առևտրային կազմակերպությունների քանակը:

7. Տվյալ ցուցանիշը հաշվարկվել է ընտանաբան դիտարկման վիճակագրական մեթոդի կիրառմամբ:

Գրանցված ՓՄՁ սուբյեկտների մարզային բաշխվածքն ըստ անհաս ձեռնարկատերերի և սննստական գործունեության իրավունք ունեցող առևտրային իրավաբանական անձանց 2007 թվականին⁸

Մարզ	ՓՄՁ սուբյեկտներ					
	ԱՁ		ԻԱ ⁹		Ընդամենը	
	քանակ	[%]	քանակ	[%]	քանակ	[%]
Երևան	19,775	39.6%	18,018	56.0%	37,793	46.0%
Ընդամենը մարզեր¹⁰	30,143	60.4%	14,185	44.0%	44,328	54.0%
Արագածոտն	1,956	3.9%	912	2.8%	2,869	3.5%
Արարատ	3,732	7.5%	1,523	4.7%	5,255	6.4%
Արմավիր	3,843	7.7%	1,238	3.8%	5,081	6.2%
Գեղարքունիք	2,892	5.8%	1,575	4.9%	4,467	5.4%
Լոռի	4,051	8.1%	2,133	6.6%	6,184	7.5%
Կոտայք	4,254	8.5%	2,282	7.1%	6,536	8.0%
Շիրակ	3,200	6.4%	1,661	5.2%	4,861	5.9%
Սյունիք	2,661	5.3%	1,461	4.5%	4,122	5.0%
Վայոց Ձոր	1,126	2.3%	463	1.4%	1,589	1.9%
Տավուս	2,428	4.9%	937	2.9%	3,365	4.1%
ԸՆԴԱՄԵՆԸ, ԳԳ	49,918	100%	32,203	100%	82,121	100.0%

Նկար 1 Գրանցված ՓՄՁ սուբյեկտների բաշխվածքն ըստ մարզերի 2007թ., տոկոսներով

8.Տվյալները ներկայացված են 01.01.2008թ. դրությամբ ղեկավարող միասնական գրանցամատյանում առևտրային իրավաբանական անձանց և անհաս ձեռնարկատերերի վերաբերյալ առկա տեղեկացվության հիման վրա:

9. Տնտեսական գործունեության իրավունք ունեցող առևտրային իրավաբանական անձի:

10. Առանց Երևան ֆաղափ

Աղյուսակ 5

ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների բաժխվածից գրանցվածների մեջ 2006 և 2007 թթ.

Տարի	ՓՄՁ սուբյեկտներ [%]				խոշոր [%]
	Գերփոքր	Փոքր	Միջին	Ընդամենը	
2006 Վերջ	82.4	13.2	2.1	97.7	2.3
2007 Վերջ	82.6	12.7	2.5	97.8	2.2

Աղյուսակ 6

ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների բաժխվածությունն ըստ սննեստրուկտուրայի ճյուղերի 2006 և 2007թթ.

Ծյուղ	2006 թվական		2007 թվական	
	ՓՄՁ սուբյեկտներ	խոշոր	ՓՄՁ սուբյեկտներ	խոշոր
	[%]		[%]	
Արդյունաբերություն	92.3	7.7	91.6	8.4
Գյուղատնտեսություն ¹¹	94.4	5.6	92.8	7.2
Շինարարություն	90.0	10.0	90.1	9.9
Առևտուր	99.3	0.7	99.3	0.7
Տրանսպորտ	81.0	19.0	87.0	13.0
Կադ	87.7	12.3	86.7	13.3
Ծառայություններ	86.9	13.1	89.6	10.4
ԸՆԴՀԱՄԵՆԸ ԳԳ	97.7	2.3	97.8	2.2

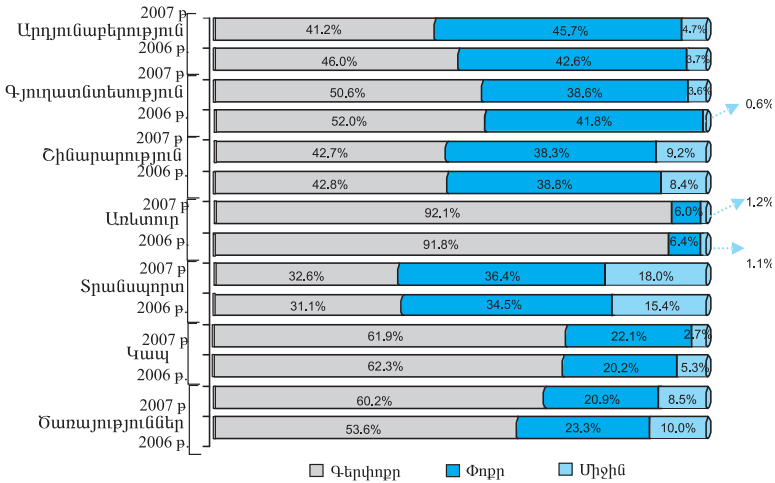
Աղյուսակ 6-ից երևում է, որ Հայաստանում 2007թ.-ին ՓՄՁ սուբյեկտներն առավել ակտիվ գործել են առևտրի, գյուղմթերքների վերամշակման, արդյունաբերության և շինարարության ոլորտներում, որտեղ ՓՄՁ սուբյեկտների տեսակարար կշիռը կազմում է համադասախառնաբար 99.3, 92.8, 91.6 և 90.1 տոկոս: Նշանակալի է ՓՄՁ սուբյեկտների դերը նաև ծառայությունների (89.6%), տրանսպորտի (87.0%) և կադի (86.7%) ոլորտներում: Բերված ցուցանիշներն, ըստ էության, ցույց են տալիս սննեստրուկտուրայի զարգացման ներկայիս փուլում ՓՄՁ սուբյեկտների մասնակցության ընդհանրական դասկերը երկրի սննեստրուկտուրայի զարգացման ոլորտային կառուցվածքում տեղի ունեցող փոփոխությունների համատեղում:

11. Գյուղատնտեսական արտադրությանը զբաղվող կազմակերպություններ:

ՓՈՐԻ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՈՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Գծադասկեր 5

Գերփոքր, փոքր և միջին կազմակերպությունների ռեսուրսային կազմակերպությունների ընդհանուր կազմակերպությունների ընդհանուր ճյուղերի 2005 և 2006 թթ.

Աղյուսակ 7

2006 և 2007 թթ. նոր ստեղծված ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների թվաքանակը

Տարվա ընթացքում	Գրանցված ճանաչվող սուբյեկտների ընդհանուր թվաքանակը	ՓՄՁ սուբյեկտներ		խոշոր	
		Զանալ	Տոկոս	Զանալ	Տոկոս
2006	10,320	10,082	97.7	238	2.3
2007	12,791	12,535	98.0	256	2.0

Աղյուսակ 8

ՓՄՁ սուբյեկտների բաժնավածությունը f. Երևանում և ԶԶ այլ մարզերում 2006 և 2007թթ.

Մարզը	2006 թվական		2007 թվական	
	ՓՄՁ սուբյեկտներ		ՓՄՁ սուբյեկտներ	
	Զանալ	Տոկոս	Զանալ	Տոկոս
f.Երևան	39,113	49.0	37,793	46.0
ԶԶ այլ մարզեր	40,645	51.0	44,328	54.0

Երևան ֆաղափում և ԶԶ այլ մարզերում ՓՄՁ սուբյեկտների բաժնավածությունը բնութագրող ցուցանիշների և ԶԶ-ում անցկացված վերջին

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՈՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

մարդահամարի արդյունքների համադրումը հնարավորություն է սալիս հաշվելու 1,000 բնակչի հաշվով ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը, ըստ մայրաքաղաքի և ՌԴ այլ մարզերի: Աղյուսակ 9-ում հաշվարված ցուցանիշները հնարավորություն են սալիս ներկայացնել մայրաքաղաքի և մարզերի միջև սնտեսական զարգացման անհամամասնությունների ֆանակային ցուցանիշ, որը լայնորեն կիրառվում է միջազգային տրակտիկայում՝ ցույց տալով ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակի և սվյալ սարածածառջանի ջընտեսական զարգացվածության աստիճանի միջև ուղղակի կադը:

ՌԴ մտական բնակչության թվաքանակը 2008թ. հունվարի 1-ի դրությամբ կազմել է 3,230.1 հազ. մարդ¹², որոնցից՝ 1,107.8 հազար մարդ կամ 34.3%-ը մայրաքաղաքում, իսկ 2,122.3 հազար մարդ կամ 65.7%-ը ՌԴ այլ մարզերում:

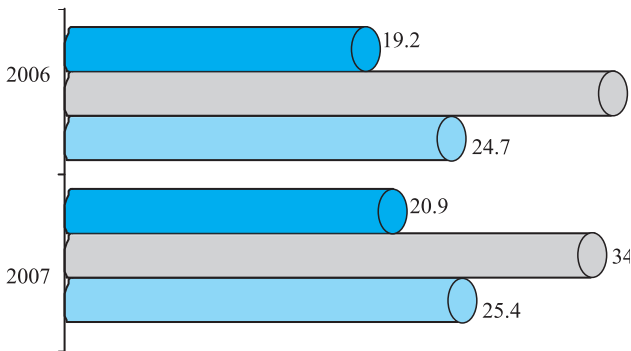
Աղյուսակ 9

ՌԴ-ում ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը 1000 բնակչի հաշվով
2006 և 2007 թթ.

	2006թ.	2007թ.
ՌԴ-ում 1000 բնակչի հաշվով ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը	24.7	25.4
Բ. Երևանում 1000 բնակչի հաշվով ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը	35.4	34.1
ՌԴ այլ մարզերում 1000 բնակչի հաշվով ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը	19.2	20.9

Գծադասկեր 6

ՌԴ-ում ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը 1000 բնակչի հաշվով
2006 և 2007 թթ.

12. ՌԴ ազգային վիճակագրական ծառայության «Հայաստանի Հանրադեության մտական բնակչության թվաքանակը 2008 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ»:

Զբաղվածություն

Հայաստանի Հանրապետությունում ճնշեստադես ակտիվ բնակչության միջին թվաքանակը 2007թ. կազմել է 1,168.0 հազ. մարդ, որոնց 92.9%-ը կան 1,085.3 հազար մարդ եղել են զբաղված, իսկ 7.1 %-ը կան 82.8 հազ. մարդ չեն ունեցել աշխատանք, գրանցվել են ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության «ՀՀ զբաղվածության ծառայություն» գործակալությունում և ստացել են գործազուրկի կարգավիճակ: Սակայն, մի շարք հետազոտություններ, վերլուծություններ, ինչդես նաև առկա փորձագիտական գնահատականները վկայում են այն մասին, որ այդ ցուցանիշն իրականում ավելի մեծ է:

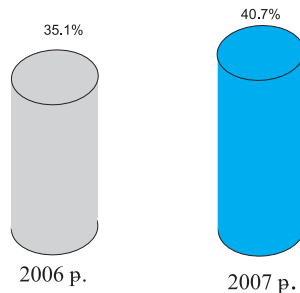
Աղյուսակ 10

ՀՀ-ում ՓՄՁ սուբյեկտներում զբաղվածների թվաքանակը 2006 և 2007 թթ.

Տարի	Զբաղվածության ընդհանուր մակարդակը		Գործազրկություն
	ՓՄՁ սուբյեկտներում	Տնտեսության մեջ զբաղված ճնշեստադես ակտիվ բնակչության թվաքանակը (հազ. մարդ)	Տոկոսը զբաղվածների ընդհանուր թվաքանակում
	Տոկոսը զբաղվածների ընդհանուր թվաքանակում ¹³		
2006	35.1	1092.4 ¹⁴	7.4
2007	40.7	1085.3	7.1

Գծադասկեր 7

ՓՄՁ սուբյեկտներում զբաղվածների տեսակարար կիզը ճնշեստության մեջ զբաղված ճնշեստադես ակտիվ բնակչության թվաքանակում 2006 և 2007 թթ.

13. Ներառված չեն դեսական կառավարման համակարգում և գյուղացիական ճնշեստություններում զբաղվածները

14. Եզգրված 2008թ. սվյալներով

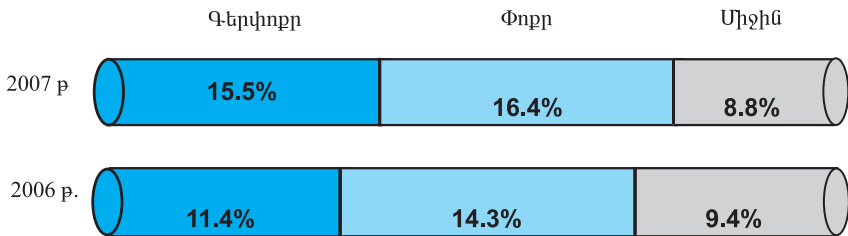
Աղյուսակ 11

ՓՄՁ սուբյեկտներում և խոշոր կազմակերպություններում աշխատողների թվաքանակի բաժխվածությունն ըստ սննեստության ճյուղերի 2006 և 2007թթ.

Գյուղ	2006 թվական		2007 թվական	
	ՓՄՁ սուբյեկտներ	խոշոր	ՓՄՁ սուբյեկտներ	խոշոր
	[%]		[%]	
Արդյունաբերություն	31.6	68.4	30.0	70.0
Շինարարություն	43.7	56.3	42.9	57.1
Առևտուր	79.1	20.9	76.1	23.9
Տրանսպորտ և Կառվ	13.7	86.3	16.1	83.9
Ծառայություններ	22.9	77.1	25.0	75.0
ԸՆԴՀԱՄԵՆԸ, ՀՀ ¹⁵	35.1	64.9	40.7	59.3

Գծադասկեր 8

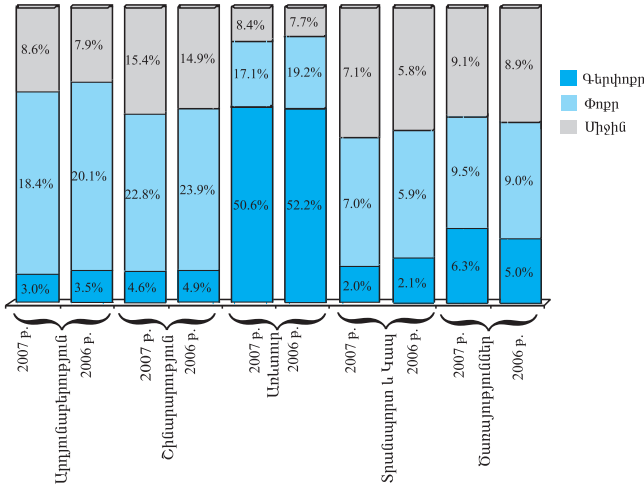
Գերփոքր, փոքր և միջին կազմակերպություններում աշխատողների թվաքանակի բաժխվածքը 2006 և 2007թթ.

15. Ներառված չեն ղեկավարական կառավարման համակարգում և գյուղացիական սննեստություններում զբաղվածները

Գծադասկեր 9

Գերփոքր, փոքր և միջին կազմակերպություններում աշխատողների թվա-
 ֆանակի բաժնավաճին ըստ սնտեսության ճյուղերի 2006 և 2007թթ., տկոս-
 ներով

Արժափին առևտուր

ՀՀ արժափին առևտրաշահառության ծավալը 2007 թվականին, ընթացիկ գներով, կազմել է 1,506.5 մլրդ դրամ կամ 4,439.2 մլն ԱՄՆ դոլար, այդ թվում՝ ադրանքների արժահանուծը՝ 394.2 մլրդ դրամ (1,157.4 մլն ԱՄՆ դոլար) և ներմուծումը՝ 1112.3 մլրդ դրամ (3,281.8 մլն ԱՄՆ դոլար): Նույն ժամանակահատվածում առևտրային հաշվեկռի դեֆիցիտը կազմել է 718.1 մլրդ դրամ (2,052.4 մլն ԱՄՆ դոլար):

Աղյուսակ 12

Արժափին առևտրաշահառության ծավալների դինամիկան
 2006 և 2007թթ. ըստ ՓՄՁ սուբյեկտների և խոցր
 կազմակերպությունների

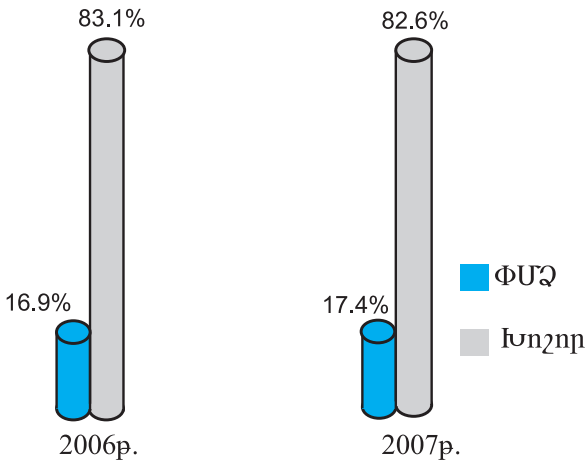
	2006թ.			2007թ.		
	Ընդամենը [մլրդ ՀՀ դրամ]	ՓՄՁ	խոցր	Ընդամենը [մլրդ ՀՀ դրամ]	ՓՄՁ	խոցր
		[%]			[%]	
Արժահանում	412.2	16.9	83.1	394.2	17.4	82.6
Ներմուծում	902.2	36.8	63.2	1112.3	37.3	62.7

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՈՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Աղյուսակ 12-ում ներկայացված սվյալները ցույց են տալիս, որ ՓՄՁ ոլորտի մասնաբաժինը երկրի արտաքին առևտրաշրջանառության մեջ դեռևս համեմատաբար ցածր է¹⁶. արտահանման մեջ այն կազմում է 17.4, իսկ ներմուծման մեջ՝ 37.3 տոկոս 2007թ. համար և համադասախանաբար՝ 16.9 և 36.8 տոկոս 2006թ. համար: Վերլուծության ենթարկելով երկրի արտաքին առևտրաշրջանառության մեջ, մասնավորապես արտահանման ծավալում, ՓՄՁ ոլորտի համեմատաբար փոքր մասնակցությունը՝ կարելի է եզրահանգել, որ ՓՄՁ սուբյեկտները ներկայումս հիմնականում իրենց համար թիրախային են համարում ներքին շուկան, չեն կարողանում բավարարել արտաքին շուկայի կողմից ներկայացված դաշինքները և արտահանման ընթացքում հանդիմանում են խոչընդոտների կամ երկրի ներսում, կամ էլ արտաքին շուկայում իրենց արտադրանքը ներկայացնելիս:

Գծադասկեր 10

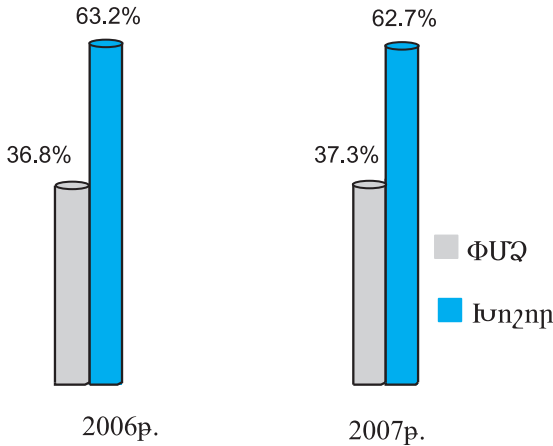
ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների ռեսակարար կշիռն արտահանման ծավալում 2006 և 2007թթ.

16 Համաձայն OECD և UNECE սվյալների ՓՄՁ ռեսակարար կշիռն արտահանման ծավալում Զելսիայում կազմում է 36.2%, Ֆրանսիայում՝ 30.0% Վրաստանում՝ 10.7%:

Գծադասկեր 11

ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների ընտանիքային կազմակերպությունների ընտանիքային ծավալում 2006 և 2007թթ.

ՕՏԱՐԵՐԿՅԱ ԵՆԵՐՈՒՄՆԵՐ

Վերջին տարիներին օտարերկրյա ներդրումների աճի դինամիկան Հայաստանում խրախուսիչ է և իրականացվող օտարերկրյա ներդրումների ծավալները արագ աճում են: Ըստ դաշնական վիճակագրության՝ 2004-2007թթ. ընթացքում իրական հասվածում իրականացված օտարերկրյա ներդրումների ընդհանուր գումարային ծավալը կազմել է 2,179.4 մլն ԱՄՆ դոլար, որից օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները (ՕՈՒՆ) 1,488.1 մլն ԱՄՆ դոլար: 01.01.2008թ.-ի դրությամբ Հայաստանում հիմնադրվել է օտարերկրյա կադրային մասնակցությամբ 3698 ընկերություն, որոնց մեծ մասը գրանցվել է վերջին տարիների ընթացքում:

2004-2007թթ. ժամանակահատվածում օտարերկրյա ներդրումների ծավալում դիտարկվել են կառուցվածային էական փոփոխություններ: Այս ժամանակահատվածում, երբ մասնավորեցման գործընթացը հիմնականում ավարտվել է, և ստացվող օտարերկրյա ներդրումների ծավալները մասնավորեցման գործընթացից փոքր են, օտարերկրյա ներդրումների արեկան ծավալները հիմնականում ձևավորվել են նոր հիմնադրված, այդ թվում՝ փոքր և միջին ձեռնարկությունների ներդրումների, ինչպես նաև հիմնադրված ընկերություններում վերաներդրումների հաշվին:

Վերլուծությունը կատարվել է 2004-2007թթ.-ի կրկնամյակ, իսկ որդես ելակետային ցուցանիշներ օգտագործվել են այդ տարիներին Հայաստանի ընտանիքային իրական հասվածում իրականացված օտարերկրյա ներդրումների ծավալները և օտարերկրյա կադրային մասնակցությամբ

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՈՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

հիմնադրված ընկերությունների ֆանակը: Օսարերկրյա կադիսալի մասնակցությամբ ՓՄՁ սուբյեկտների ֆանակը և նրանց կողմից իրականացված օսարերկրյա ներդրումների մասնաբաժինը գնահատվել է խոշոր ընկերությունների և նրանց կողմից իրականացված օսարերկրյա ներդրումների արժեքի անհամեմատ մեծությամբ:

Աղյուսակ 13

2004-2007 թթ. օսարերկրյա կադիսալի մասնակցությամբ ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր ընկերությունների կողմից իրականացված օսարերկրյա ներդրումների մասնաբաժինները

	2004 թվական		2005 թվական		2006 թվական		2007 թվական	
	ՓՄՁ	խոշոր	ՓՄՁ	խոշոր	ՓՄՁ	խոշոր	ՓՄՁ	խոշոր
	մլն ԱՄՆ դոլար [%]		մլն ԱՄՆ դոլար [%]		մլն ԱՄՆ դոլար [%]		մլն ԱՄՆ դոլար [%]	
Օսարերկրյա ընդամենը ներդրումներ	29.7 [9.7]	275.9 [90.3]	36.8 [9.2]	395.7 [90.8]	50.3 [8.0]	577.8 [92.0]	58.2 [6.9]	787.2 [93.1]
Օսարերկրյա ուղղակի ներդրումներ (ՕՈւՆ)	20.6 [9.1]	206.1 [90.9]	25.5 [10.5]	217.3 89.5]	45.5 10.4]	389.2 89.6]	41.5 [7.2]	540.8 [92.8]

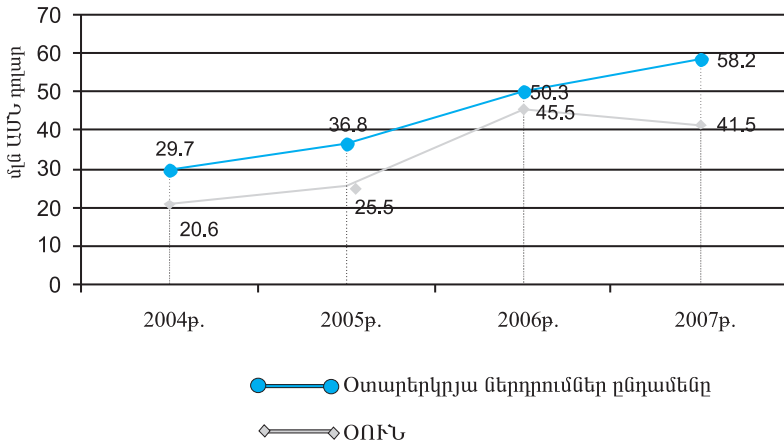
Համաձայն աղյուսակ 13-ում ներկայացված փորձագիտական գնահատականների՝ 2004-2007թթ. օսարերկրյա կադիսալի մասնակցությամբ ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից սնտեսության իրական հասվածում իրականացված օսարերկրյա ներդրումների ծավալները բացարձակ թվերով օտարերկրյա արժեքի անհամեմատ մեծությամբ են: Նույն մեթոդով գնահատականի համաձայն՝ 2004-2007թթ. Հայաստանում հիմնադրվել է օսարերկրյա կադիսալի մասնակցությամբ 1408 ընկերություն, որոնց գերակշռող մեծամասնությունը (մոտ 95%) ՓՄՁ սուբյեկտներ են: Այս գնահատականը նույնպես կատարվել է խոշոր ընկերությունների արժեքի անհամեմատ մեծությամբ:

Օսարերկրյա կադիսալի մասնակցությամբ ՓՄՁ սուբյեկտներում և խո-
 ռո կազմակերպություններում իրականացված օսարերկրյա ներդրումների
 մասնաբաժինների դինամիկան 2006-2007 թթ., մլն ԱՄՆ դոլար

Դասակարգում	2006թ.		2007թ.	
	ՓՄՁ	խոռո	ՓՄՁ	խոռո
	[մլն ԱՄՆ դոլար]		[մլն ԱՄՆ դոլար]	
Օսարերկրյա ներդրումներ ընդամենը	50.3	577.8	58.2	787.2
Օսարերկրյա ուղղակի ներդրումներ	45.5	389.2	41.5	540.8

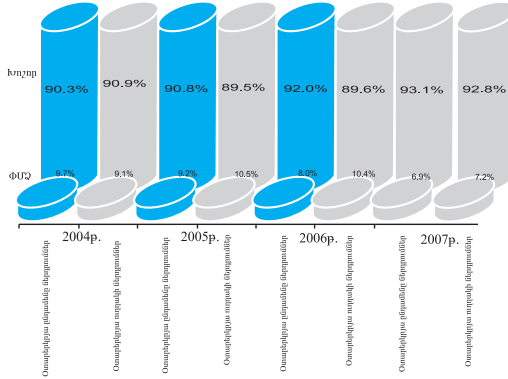
Գծադասկեր 12

Օսարերկրյա կադիսալի մասնակցությամբ ՓՄՁ սուբյեկտներում
 իրականացված օսարերկրյա ներդրումների մասնաբաժինների
 դինամիկան 2004-2007 թթ., մլն ԱՄՆ դոլարով

Գծադասկեր 13

Օսարերկրյա կադիսալի մասնակցությամբ ՓՄՁ սուբյեկտներում և խոշոր կազմակերպություններում իրականացված օսարերկրյա ներդրումների մասնաբաժինների դինամիկան 2004-2007 թթ., տկոսներով

Տնտեսության իրական հասվածում գործող ՓՄՁ սուբյեկտներում իրականացված օսարերկրյա ներդրումների ծավալները 2007թ. 2006թ. նկատմամբ աճել են 15.7 տկոսով, որը գումարային արտահայտությամբ կազմում է 7.9 մլն ԱՄՆ դոլար: 2004-2006թթ. ընթացքում Հայաստանում հիմնադրվել է օսարերկրյա կադիսալի մասնակցությամբ 1,408 ընկերություն, որոնց գերակշիռ մեծամասնությունը՝ շուրջ 95%-ը, ՓՄՁ սուբյեկտներ են:

Հարկեր

Աղյուսակ 15

ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների կողմից վճարված հարկերի ընդհանուր արժեքը ՀՀ ղեկավար քաղաքացիների հարկային եկամուտների ընդհանուր գումարում, 2006-2007թթ.¹⁷

Դասակարգում	Տարի	2006		2007	
		Ընդամենը [մլրդ ՀՀ դրամ]	[%]	Ընդամենը [մլրդ ՀՀ դրամ]	[%]
Խոշոր		278.4	72.3	378.1	74.8
ՓՄՁ		106.7	27.7	127.4	25.2
Ընդամենը ՀՀ ղեկավար քաղաքացիների հարկային եկամուտներ, ղեկավար սուբյեկտների և ոչ հարկային եկամուտներ		385.1	100	505.5	100

Ինչդեռ երևում է աղյուսակից ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից ՀՀ ղեկավար քաղաքացիների հարկերի, սուբյեկտների և դարձադիր այլ վճարների¹⁸ մասով վերջին երկու տարիներին արձանագրվել է բացարձակ գումարների աճ՝ 2007թ. կազմելով ընդամենը 20.7 մլրդ ՀՀ դրամ 2006թ. 14.1 մլրդ ՀՀ դրամ տարեկան աճի դիմաց: Սակայն նույն ժամանակահատվածում ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից ՀՀ ղեկավար քաղաքացիների հարկերի, սուբյեկտների և դարձադիր այլ վճարների ընդհանուր արժեքը ընդհանուր ցուցանիշի մեջ ենթարկվել է որոշ փոփոխության՝ նվազելով 2.5 տոկոսային կետով՝ 2007թ.-ին 2006թ.-ի 0.2 և 2005թ.-ի 0.4 տոկոսային կետերի դիմաց:

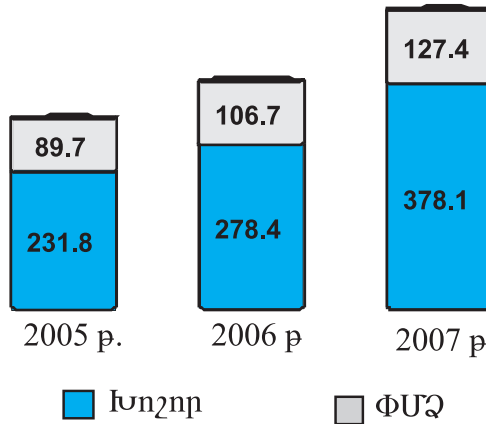
Հասկանալի է, որ 2007թ.-ին առանց դրույմաբերի փոփոխության և հարկային բեռի ավելացման աճ է արձանագրվել ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից վճարվող բոլոր հարկաճանաչների մասով:

17.Բերված ցուցանիշները հաստատված են հիմք ընդունելով մամուլում և լրատվության այլ միջոցներով հայտարարված ռեզուլտատները, ինչդեռ նաև՝ ՓՄՁ սուբյեկտների հարկման ռեժիմների, հարկային օրենսդրության արձանագրությունները և դրանց դիմամիկամ:

18. Առանց դարձադիր սոցիալական ադախակազմության վճարների:

Գծադասկեր 14

ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների կողմից վճարված հարկերի ընդհանուր արժեքը ՀՀ տնտեսական բյուջեի հարկային եկամուտների ընդհանուր գումարում, 2005-2007թթ.

Ձևավորված դասկերը հիմնականում բացառվում է այն հանգամանքով, որ ՓՄՁ սուբյեկտները մեծամասամբ գործում են հաստատված վճարներով հարկվող ոլորտներում, որտեղ հարկման ընդհանուր արժեքը անցան է սնտեսական աճի գործոնի ազդեցությունը¹⁹, այսուհանդերձ 2007թ.-ին 2005թ.-ի համեմատ արձանագրվել հաստատված վճարների շուրջ 18.5 տոկոսի աճ 2006թ.-ի 16.2 տոկոս աճի դիմաց, իսկ 2005թ.-ի նույն ցուցանիշը կազմել է 11.1 տոկոս: Միաժամանակ 2007թ.-ին շուրջ 30 տոկոսային կեսով ավելացել է դարձված հարկի մեծությունը 2006թ.-ի շուրջ 15 տոկոսային կեսով աճի դիմաց:

Դրա զուգահեռ, ավելացել են ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից վճարված անուղղակի հարկերը, և էական ավելացումներ են արձանագրվել ԵԱՀԿ-ի և ԵԱՀԿ-ի ներքին ոլորտներում, ինչը հիմնականում դրսևանավորված է եղել ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից ներմուծման ծավալների ավելացմամբ, ինչպես նաև օրենսդրական փոփոխություններով, մասնավորապես կապված յուրաքանչյուր տարվա հունվարի 1-ից մի ԵԱՀԿ ոլորտներ դարձված հարկով հարկման դաժժից հարկման ընդհանուր դաժժ ընդհանուր հանգամանքով:

19. ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից ստեղծված լրացուցիչ ավելացված արժեքը:

Աղյուսակ 16

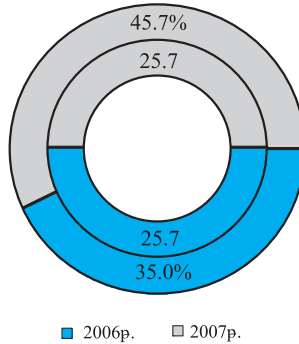
ՓՄՁ սուբյեկտների և խոշոր կազմակերպությունների կողմից վճարված դարձադրոշմի սոցիալական ադապտացիայի վճարների ընդհանուր դրամարում, 2005-2007թթ.

Դասակարգում	Տարի	2005		2006		2007	
		Ընդամենը [մլրդ ՀՀ դրամ]	[%]	Ընդամենը [մլրդ ՀՀ դրամ]	[%]	Ընդամենը [մլրդ ՀՀ դրամ]	[%]
ՓՄՁ		20.4	33.9	25.7	35.0	38.9	45.7
խոշոր		39.7	66.1	47.6	65.0	46.2	54.3
Ընդամենը							
Պարտադիր սոցիալական ադապտացիայի վճարներ		60.1	100	73.3	100	85.1	100

Ինչդեպ երևում է աղյուսակից 2007թ.-ին 2006թ.-ի համեմատ արձանագրվել է ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից վճարված դարձադրոշմի սոցիալական ադապտացիայի վճարների շուրջ 51.4 տոկոսային կեսով աճ. երբ 2006թ.-ին 2005թ.-ի համեմատ արձանագրվել շուրջ 26 տոկոսային կեսով աճ՝ 2005թ.-ին նախորդ տարվա համեմատ շուրջ 32.5%-ով աճի դիմաց: Բացարձակ մեծություններով 2007թ.-ին և 2006թ.-ին այդ ցուցանիշները կազմել են համադասասխանաբար շուրջ 12.3 մլրդ ՀՀ դրամ և 5.3 մլրդ ՀՀ դրամ: Դրա հետ մեկտեղ 2007թ.-ին նախորդ տարվա համեմատ վճարված դարձադրոշմի սոցիալական ադապտացիայի վճարների ընդհանուր գումարում 10.7 տոկոսային կեսով ավելացել են ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից վճարված դարձադրոշմի սոցիալական ադապտացիայի վճարները՝ 2006թ.-ին արձանագրված 1.1 տոկոսային կեսի դիմաց՝ կազմելով 38.9 մլրդ ՀՀ դրամ կամ 45.7 տոկոս 2006թ.-ի 25.7 մլրդ ՀՀ դրամի կամ 35 տոկոսի դիմաց:

Գծադասկեր 15

ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից վճարված տարադիր սոցիալական ադահովագրության վճարների սեսակարար կեիոը տարադիր սոցիալական ադահովագրության վճարների ընդհանուր գումարում, 2006-2007թթ.

ՓՄՁ զարգացման ինդեքս

Երկրի սնեսական համակարգում ՓՄՁ դերի և նեանակության առավել ամբողջական տասկեր սեանալու հնարավորություն է ընձեռում Միացյալ ազգերի կազմակերտության ՓՄՁ ոլորտի վերաբերյալ իրակա-նացված հեսագոտություններում կիրառվող ազրեզացված մի ցուցանիո, որը կոչվում է «ՓՄՁ զարգացման ինդեքս»:

ՓՄՁ զարգացման ինդեքսն ընդհանրական սնեսական ցուցա-նիո է, որն իր մեջ ներառում է ամբողջ ՓՄՁ ոլորտի մասնաբաժինն ազ-գային սնեսության մակարդակով և հիմնված է 3 հիմնական սնեսա-կան գործոնների վրա, որոնք են.

- մասնավոր հասվածի սեսակարար կեիոը երկրի սնեսությունում,
- ՓՄՁ սուբյեկտների սեսակարար կեիոը ՀՆԱ-ի մեջ,
- ՓՄՁ սուբյեկտներում ներգրավված աշխատուժի սեսակարար կեիոը զբաղվածների ընդհանուր թվաքանակում:

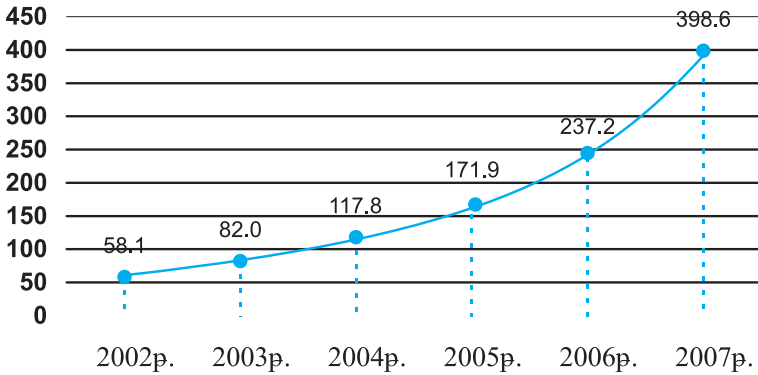
ՓՄՁ զարգացման ինդեքսը կարող է արտահայտվել տկոսներով և/կամ ՀՆԱ-ի նկասմամբ մեկ տնչին ընկնող եկամուտների հաեվով:

ՓՄՁ զարգացման ինդեքսը Հայաստանում, 2002-2007թթ.

Տարի	Մասնավոր հաս- վածի շեռակարար կիժը սնեստութ- յունում [%]	ՓՄՁ ոլորտի շեռակա- րար կիժը ՀՆԱ-ի մեջ [%]	ՓՄՁ սուբյեկտնե- րում զբաղվածների շեռակարար կիժ- ը զբաղվածների ընդհանուր քվաֆա- նակում [%]	Մեկ ենչին ընկնող ՀՆԱ [ԱՄՆ դոլար]	ՓՄՁ զարգաց- ման ինդեքս [ՀՆԱ-ի նկատ- մամբ մեկ ենչին ընկնող եկա- մուսների հաշ- վով]
2002	81	34.4	28.2	739.9	58.1
2003	83	36.5	31.0	873.4	82.0
2004	84	38.6	32.9	1,104.4	117.8
2005	84	39.8	34.0	1,513.0	171.9
2006	84	40.3	35.1	1,996.0	237.2
2007	84	41.0	40.7	2,844.0	398.6

Գծադասկեր 16

ՓՄՁ զարգազման ինդեքսի դինամիկան Հայաստանում, 2002-2007թթ.

ՄԱՍ 3

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտի համեմատական վերլուծություն

Իրականացված վերլուծության արդյունքների և դուրս բերված ցուցանիշների հիման վրա հնարավոր է դարձել ձևավորել ՀՀ-ում ՓՄՁ ոլորտի վերաբերյալ ամբողջական դասկեր: Տեղեկագրում ներկայացված տեղեկատվությունը անկասկած թերի և ոչ ամբողջական կլինե՞ր առանց ՀՀ և մի Եւրոպայի զարգացող ու զարգացած երկրներում ՓՄՁ ոլորտը բնութագրող հիմնական ցուցանիշների համադրման և վերլուծության:

Զնայած, որ իրականացված վերլուծության արդյունքում ստացվել է ՀՀ-ում ՓՄՁ ոլորտի ամբողջական դասկեր, այնուամենայնիվ, մեր խորին համոզմամբ, սարածաճրջանի և աշխարհի այլ երկրների տնտեսություններում ընթացող տրանսֆորմացիոն գործընթացները, մասնավորապես, ՓՄՁ ոլորտում հաճախ առնելու և ՀՀ-ում նմանատիպ գործընթացների համադրումը և համադասաստիսան զուգահեռների անցկացումը նյութը դարձնում են ավարտուն:

ՓՄՁ ոլորտը նշանակալի դեր ունի ինչպես զարգացող, այնպես էլ զարգացած երկրների տնտեսություններում, ինչի մասին են վկայում ստորև ներկայացված համեմատական վերլուծության արդյունքները:

Տնտեսապես զարգացած երկրներում ՓՄՁ սուբյեկտները կազմում են տնտեսվարող սուբյեկտների ընդհանուր թվաքանակի 97-99%-ը: ԱՄՆ-ում փոքր բիզնեսի (ՓՄՁ) տեսակարար կշիռը կազմակերպությունների ընդհանուր թվաքանակում կազմում է 99.7%²⁰, ՀՆԱ-ի մեջ՝ 52%, իսկ զբաղվածների ընդհանուր թվաքանակում՝ 53%: Համաձայն Տնտեսական Համագործակցության և Զարգացման Կազմակերպության (OECD) սվյալների Ֆրանսիայում և Իտալիայում կազմակերպությունների ընդհանուր թվաքանակում ՓՄՁ սուբյեկտները կազմում են 99.8%, ճապոնիայում՝ 99.7%, Շվեյցարիայում՝ 99 %:

Ինչ վերաբերում է անցումային և/կամ զարգացող տնտեսությամբ երկրներին, ինչպես սարածաճրջանում²¹, այնպես էլ աշխարհում, առաջ դրանց համեմատությունը Հայաստանի հետ՝ ՓՄՁ ոլորտը բնութագրող հիմնական ցուցանիշների կրկնաձևով, սալիս է բավականին հետաքրքիր դասկեր:

Իրականացված դիտարկումների արդյունքում համեմատական վերլուծության համար ընտրվել են հետևյալ երկրները. Ադրբեյջան, Վրաստան, Սլովակիա, Սլովենիա, Լատվիա, Լիտվա, Էստոնիա, Բուլղարիա, Խորվաթիա, Ռումինիա, Զեխիա և Հունգարիա: Նշված երկրների ընտրված

20. Small Business in Japan "White paper on small and medium enterprises in Japan" MITI, 2002, 219 p., p. 109:

21. Հարավսլովակիայի սարածաճրջան:

ՓՈՐՔ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՈՒՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

յունը ղայնանավորված է աճխարհագրական դիրքով²² և այս կամ այն կերպ Հայաստանի հեՑ համադրելի ճնՑեսական զարգացման միՑունՑեր, ճարած, բնակչոթյան թվաբանակ ուՑնՑնալով, իՑնչոթն ճան մի ճարբ այլ հանզանմնՑերից ելնՑելով:

Աղյոսակ 18

ՓՄՁ ոլորՑը բնութագրող հիմնական ցուցանիՑները Հայաստանում և մի ճարբ անցունային և/կամ զարգացող ճնՑեսութթյամբ երկրնՑրում 2006թ.

Երկիր	Մասնավոր հասվածի ճեսակարար կՑիոը ճնՑեսութթյունում ²³	ՓՄՁ ոլորՑի ճեսակարար կՑիոը ՀՆԱ-ի մեջ ²⁴	ՓՄՁ սուրյեյՑնՑերում զբաղվածների ճեսակարար կՑիոը զբաղվածների ընդհանուր թվաբանակում ²⁴	Մեկ ճնՑին ընկնող ՀՆԱ ²³	ՓՄՁ զարգացման ինդՑեբն
	[%]	[%]	[%]	[ԱՄՆ դոլար]	[ՀՆԱ-ի ճկասմամբ մեկ ճնՑին ընկնող եկամուՑների հաՑվոլ]
ՍլովեՑիա	65	56.5	62.6	17,000	4,208.9
Էսոնիա	80	73.7	55.6	10,230	3,353.6
ԼիՑվա	75	63.0	70.0	7,647	2,529.2
Խորվաթիա	60	56.0	65.0	8,750	2,229.5
Սլովակիա	80	45.3	66.0	8,796	2,103.9
ԼաՑվիա	70	58.2	69.3	6,869	1,939.0
Հունզարիա	80	36.9	56.8	10,811	1,812.9
Չեխիա	80	32.7	56.7	12,097	1,794.3
Հայաստան	84	40.3	35.1	2,844	398.6
ՌումիՑիա	70	55.0	21.0	4,544	367.4
Բուլղարիա	75	30.0	42.2	3,454	327.9
Ադրբեջան	60	41.3	40.0	2,389	296.0
Վրաստան	70	29.4	32	1,776	125.3

ՀաՑվի առնՑելով այն փաստը, որ հայկական ՓՄՁ սուրյեյՑնՑերում աճխասողների թվաբանակը, իՑնչոթն ճան մեկ ճնՑին ընկնող ՀՆԱ-ն բավականին փոքր է Եվրամիոթյան երկրների համՑնմասութթյամբ, ՓՄՁ զարգացման ինդՑեբն բացարճակ արՑեբով ճույնոթն փոքր է սաացվում զարգացող և անցունային ճնՑեսութթյամբ այլ երկրների համՑնմասութթյամբ: Այս ողնդումը ճիՑ է ճան Ադրբեջանի և Վրաստանի դեբոբերում:

Չճայած դրան, Հայաստանում այս ցուցանիՑն ճարունակակաՑնորՑն աճում է, իՑնչը վկայում է երկրում ճոթասակադրված ազգային ՓՄՁ փաղաբականութթյան մասին:

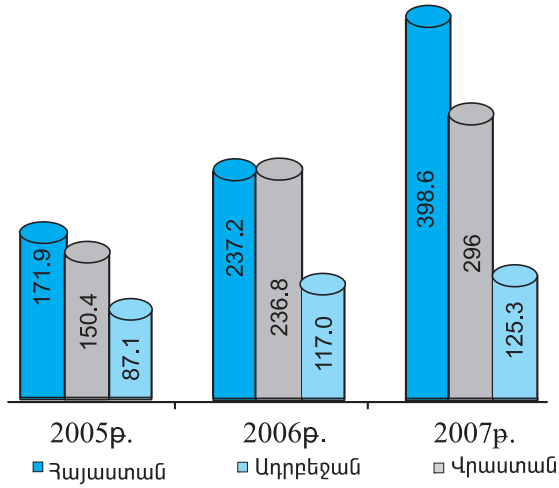
22. Ադրբեջան, Վրաստան:

23. EBRD "Transition Report 2006" Businesses in Transition.

24. UN ECE ՓՄՁ ոլորՑին առնչվող ճեղեկաՑվական բազա:

Գծանկար 17

ՓՄՁ զարգացման ինդեքսի դինամիկան Զայասանում, Ադրբեջանում
և Վրաստանում, 2005-2007թթ.

ՓՈՐԻ ԵՎ ՄԻԶԻՆ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Հավելված Լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակների ցանկ

	Լիցենզավորում ենթակա գործունեության տեսակը	Լիցենզավորում մարմինը	Լիցենզիայի տեսակը	Ոլորտը	Փորձաքննության պահանջ	Մրցութային կարգով	Որակավորման պահանջ	Հաշվետվության պահանջ	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	1.* ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1.	պայթուցիկ նյութերի կամ պայթեցման սարքավորումների արտադրություն	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
2.	պայթուցիկ նյութերի կամ պայթեցման սարքավորումների առևտուր	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	Հ	Վ
3.	պայթեցման աշխատանքների կատարում	ԿՄ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	-
4.	հրագործական ապրանքների արտադրություն, ներմուծում կամ առևտուր	ԿՄ	Պ	-	-	-	-	-	-
5.	զենքի արտադրություն	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	-	Հ	Վ
6.	զենքի առևտուր	ԿՄ	Բ	-	Փ	-	-	Հ	Վ
7.	թմրամիջոցների կամ հոգեմետ նյութերի՝								
	-արտադրություն կամ պատրաստում	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
	-նոր թմրամիջոցների ու հոգեմետ նյութերի մշակում	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
	-պահպանում	ՀՀԿ	Բ	-	-	-	-	Հ	Վ
	-տեղափոխում	ՀՀԿ	Բ	-	-	-	-	Հ	-
	-բաշխում, բացթողում և իրացում	ՀՀԿ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	Վ
	-արտադրության, պատրաստման, վերամշակման, իրացման, օգտագործման (այդ թվում՝ բժշկական) նպատակով ձեռքբերում	ՀՀԿ	Բ	-	-	-	-	Հ	-
	-գիտական և ուսումնական նպատակներով օգտագործում	ՀՀԿ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	Վ
	-ցուցակներում ներառված պատրաստուկների ստացման նպատակով վերամշակում	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
	-օգտագործմամբ փորձաքննության անցկացում	ՀՀԿ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	Վ
	-արտահանում կամ ներմուծում	ՀՀԿ	Բ	Ա	-	-	-	Հ	-
8.	դրամահատման, պետական մեդալների, շքանշանների պատրաստում կամ արտադրություն	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	-	Հ	Վ
9.	պետական կնիքների, դրոշմակնիքների պատրաստում կամ արտադրություն	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	-	Հ	Վ
10.	հատուկ պաշտպանվածություն պահանջող պետական նշանակության փաստաթղթերի տպագրում	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ

ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

2. ԱՌԵՎՏՐԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկ (ԱՏԳ ԱԱ) դասակարգչի 710210000, 710221000, 710231000 ծածկագրերին դասվող բնական՝ մշակված կամ չմշակված, բայց չշրջանակված կամ չամրացված ավմաստների առուվաճառք, ներմուծում, արտահանում, փոխադրում	ԿՄ	Պ	Ա	-	-	-	-	-
3. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՆԻԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1. դեղերի արտադրություն	ԿՄ	Բ	-	Փ	-	-	Հ	Վ
2. (2-րդ կետն ուժը կորցրել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)								
3. (3-րդ կետն ուժը կորցրել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)								
4. դեղատնային գործունեություն	ԿՄ	Բ	-	-	-	Ո	-	Վ
5. կազմակերպությունների կամ անհատ ձեռնարկատերերի կողմից բժշկական օգնության և սպասարկման իրականացում	ԿՄ	Բ	-	-	-	Ո	-	-
6. գենետիկ ինժեներիայի գործունեություն	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	-
7. բժշկական միջին մասնագիտական և բարձրագույն կրթական ծրագրերի իրականացում	ԿՄ	Բ	-	Փ	-	-	-	-
4. ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1. արտարժույթի դիլերային առքուվաճառք	ԿԲ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	Վ
2. արտարժույթի առքուվաճառք	ԿԲ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	Վ
3. արտարժույթի առքուվաճառքի սակարկությունների կազմակերպում	ԿԲ	Բ	-	-	-	-	Հ	Վ
5. ԱՐԺԵԹՂԹԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1. (1-ին կետն ուժը կորցրել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)								
2. արժեթղթերի շուկայում մասնագիտացված գործունեություն	ԿԲ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	-
6. ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱՎԱՐԿԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1. բանկային գործունեություն	ԿԲ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	
2. գրավատների կազմակերպում	ԿԲ	Բ	-	-	-	-	Հ	Վ
3. ինվեստիցիոն ընկերությունների, ինվեստիցիոն հիփսադրաֆների գործունեություն	ԿԲ	Բ	-	Փ	Ո	Հ	-	

ՓՈՔԸ ԵՎ ՄԻԳՆԻ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

4.**	կյանքի ապահովագրության իրականացում՝ «Ապահովագրության և ապահովագրական գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված դասերով և ենթադասերով	ԿԲ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	-
4¹.**	ոչ կյանքի ապահովագրության իրականացում՝ «Ապահովագրության և ապահովագրական գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված դասերով և ենթադասերով	ԿԲ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	-
5.	ինկասացիոն ծառայությունների մատուցում	ԿՄ	Բ		-	-	Ո	-	-
6.	ապահովագրական բրոքերային գործունեություն	ԿԲ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	-
7.	(7-րդ կետը տեղափոխվել է 18-րդ բաժին, փոփ. 26.12.02 ՀՕ-513-Լ)								
8.	վարկային կազմակերպության գործունեություն	ԿԲ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	Վ
9.	դրամական (փողային) փոխանցումների իրականացում	ԿԲ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	
10.	վճարային գործիքների և վճարահաշվարկային փաստաթղթերի պրոցեսինգի և քլիրինգի իրականացում	ԿԲ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	
11.**	Կյանքի վերապահովագրության իրականացում	ԿԲ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	
12.**	ոչ կյանքի վերապահովագրության իրականացում	ԿԲ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	
	7. ԳՅՈՒՂԱՏՆԵՍՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1.	անասնաբուժություն	ԿՄ	Պ	Ա	-	-	-	-	-
2.	(2-րդ կետն ուժը կորցրել է 22.02.07 ՀՕ-116-Լ)								
3.	Անասնաբուժության բնագավառում օգտագործվող կենսապատրաստուկների արտադրություն	ԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
4.	Անասնաբուժասանիտարական փորձաքննություն	ԿՄ	Բ	Փ	Փ	-	Ո	Հ	Վ
5.	Բույսերի պաշտպանության քիմիական և կենսաբանական միջոցների արտադրություն և (կամ) վաճառք	ԿՄ	Բ	Փ	Փ	-	Ո	Հ	Վ
	8. ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱՅԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1.	բնական գազի փոխադրում, բաշխում, ներկրում, արտահանում, փոխադրման և բաշխման ցանցի կառուցում	ՀԾԿՀ	Բ	Ա	-	-	-	Հ	Վ

ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

2.	Էլեկտրական կայանների կառուցում և վերականգնում. էլեկտրական էներգիայի արտադրություն (ներառյալ էլեկտրական և ջերմային էներգիայի համակցված արտադրությունը), հաղորդում, բաշխում, արտահանում, ներկրում, հաղորդման և բաշխման ցանցի կառուցում	ՀԾԿՀ	Բ	Ա	-	-	-	Հ	Վ
3.	Ջերմային կայանների կառուցում և վերականգնում, ջերմային էներգիայի արտադրություն, փոխադրում, բաշխում, փոխադրման և բաշխման ցանցի կառուցում	ՀԾԿՀ	Բ	Ա	-	-	-	Հ	Վ
4.	Էլեկտրաէներգետիկական և գազամատակարարման համակարգերի օպերատորի ծառայություններ	ՀԾԿՀ	Բ	Ա	-	-	-	Հ	Վ
5.	Էներգետիկական շուկային մատուցվող ծառայություններ	ՀԾԿՀ	Բ	Ա	-	-	-	Հ	-
9.* ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ									
1.	Նախադպրոցական կրթական ծրագրերի իրականացում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
2.	տարրական ընդհանուր կրթական ծրագրերի իրականացում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
3.	հիմնական ընդհանուր կրթական ծրագրերի իրականացում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
4.	միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթական ծրագրերի իրականացում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
5.	հատուկ ընդհանուր կրթական ծրագրերի իրականացում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
6.	նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) կրթական ծրագրերի իրականացում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
6.1	միջին մասնագիտական կրթական ծրագրերի իրականացում, բացառությամբ բժշկական միջին մասնագիտական ծրագրերի	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
6.2	բարձրագույն մասնագիտական կրթական ծրագրերի իրականացում, բացառությամբ բժշկական բարձրագույն կրթական ծրագրերի	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
10. ՀԵՌԱՀԱՂՈՂՐԱՎՅՈՒԹՅԱՆ (ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՀԱՂՈՂՐԱՎՅՈՒԹՅԱՆ) ԲՆԱԳԱՎԱՌ									
1.	հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցի	ՀԾԿՀ	Բ	Ա	Փ	-	Ո	Հ	Վ
2.	ձայնային ծառայությունների մատուցում	ՀԾԿՀ	Պ	Ա	-	-	Ո	Հ	Վ
3.	շարժական կապի ծառայությունների մատուցում	ՀԾԿՀ	Պ	Ա	-	-	Ո	Հ	Վ
4.	(4-րդ կետն ուժը կորցրել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)								
5.	տվյալների հաղորդման և ինտերնետ հասանելիության ծառայությունների մատուցում	ՀԾԿՀ	Պ	Ա	-	-	Ո	Հ	Վ
6.	հեռուստառադիոհաղորդումների հեռարձակում	ՀՌ-ԱՀ	Բ	-	-	Մ	-	-	Վ
(Նախկին 6-րդ և 8-րդ ենթակետերը հանվել են, նախկին 7-րդ ենթակետը համարվել է 6-րդ ենթակետ, փոփ. 20.02.02 ՀՕ-307)									

ՓՈՔԻ ԵՎ ՄԻԶԻՆ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

	10'. ՓՈՍՍԱՅԻՆ ԿԱՊԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ							
	1. Փոստային կապի ծառայությունների, բացառությամբ դրամական միջոցների փոստային փոխադրությունների, մատուցում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-
	11. ՄԱՔՄԱՅԻՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ							
1.	մաքսային պահեստում, մաքսային հսկողության ներքո ապրանքների պահպանություն	ԿՄ	Բ	-	-	-	Հ	Վ
2.	անմաքս առևտրի խանութում մաքսային հսկողության ներքո ապրանքների իրացում	ԿՄ	Բ	-	-	-	Հ	Վ
3.	ազատ մաքսային պահեստում ապրանքների պահպանություն	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	Վ
4.	մաքսային միջնորդական գործունեություն	ԿՄ	Պ	Ա	-	-	-	-
5.	մաքսային փոխադրողի գործունեություն	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-
6.	ազատ տնտեսական գոտու շահագործում	ԿՄ	Բ	-	-	-	Հ	Վ
7.	ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպում	ԿՄ	Բ	-	-	-	Հ	Վ
	12. ԱՏՈՄԱՅԻՆ ԷՆԵՐԳԻԱՅԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ							
1.	Հրապարակի ընտրում՝ - միջուկային տեղակայանքների - ռադիոակտիվ թափոնների պահեստարանների - ռադիոակտիվ թափոնների գերեզմանոցների	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ
2.	Նախագծում՝ - միջուկային տեղակայանքների - ռադիոակտիվ թափոնների պահեստարանների - ռադիոակտիվ թափոնների գերեզմանոցների	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ
3.	Կառուցում՝ - միջուկային տեղակայանքների - ռադիոակտիվ թափոնների պահեստարանների - ռադիոակտիվ թափոնների գերեզմանոցների	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ
4.	(4-րդ կետն ուժը կորցրել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)							
5.	Շահագործում՝ - միջուկային տեղակայանքների - ռադիոակտիվ թափոնների պահեստարանների - ռադիոակտիվ թափոնների գերեզմանոցների	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ
6.	Շահագործումից հանում՝ - միջուկային տեղակայանքների - ռադիոակտիվ թափոնների պահեստարանների - ռադիոակտիվ թափոնների գերեզմանոցների	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ

ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

7.	Աղյուսակի երկրորդ սյունակի 1-6 կետերում նշված և միջուկային տեղակայանք սկզբնական նախագծով չնախատեսված լիցենզավորման ենթակա այլ աշխատանքների կատարում և ծառայությունների մատուցում	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
8.	Ներմուծում կամ արտահանում՝ - միջուկային նյութեր - ռադիոակտիվ նյութերի կամ ռադիոակտիվ նյութեր պարունակող սարքերի կամ գեներացնող ճառագայթման աղբյուրների - ռադիոակտիվ թափոնների - հատուկ նյութեր - հատուկ սարքավորումների - հատուկ տեխնոլոգիաների	ՀՀԿ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
9.	Միջուկային նյութերի հետ աշխատանքների կատարում - օգտագործում - փոխադրում - պահեստավորում	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
10.	Ռադիոակտիվ նյութերի կամ ռադիոակտիվ նյութեր պարունակող սարքերի կամ գեներացնող ճառագայթման աղբյուրների հետ աշխատանքների կատարում՝ - արտադրություն - օգտագործում - վերանորոգում - մոնտաժում և կարգաբերում - փոխադրում - պահեստավորում	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
11.	Ռադիոակտիվ թափոնների հետ աշխատանքների կատարում՝ - փոխադրում - վերամշակում - պահում	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
12.	Միջուկային տեղակայանքների և միջուկային նյութերի ֆիզիկական պաշտպանության իրականացում	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
13.	Ատոմային էներգիայի օգտագործման օբյեկտների համար անվտանգության տեսակետից կարևոր սարքերի, սարքավորումների, համակարգերի՝ - նախագծում - պատրաստում	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
14.	Ատոմային էներգիայի օգտագործման օբյեկտների, դրանց նախագծերի և այլ փաստաթղթերի փորձաքննություն	ԱԷՕԲԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ

ԾՈՐԵՎ ՄԻԶԻՆ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

15.	Ատոմային էներգիայի օգտագործման բնագավառում անվտանգության ապահովման տեսակետից կարևոր աշխատանքներ կատարող և պաշտոններ զբաղեցնող ֆիզիկական անձանց գործունեություն	ԱԷՕԲԿԿ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	Վ
	13. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1.	վտանգավոր թափոնների՝ -վերանշակում -գնահատվածում -պահպանում -փոխադրում և տեղադրում	ՀՀԿ	Բ	Ա	Փ	-	Ո	Հ	Վ
2.	Ավտոտրանսպորտային միջոցներից աղտոտող նյութերի արտանետումների չափումներ	ԿՄ	Բ	-	Փ	Մ	-	Հ	Վ
	14. ՈՐԱԿԻ, ՄՏԱՆԴԱՐՏԱՑՄԱՆ, ՍԵՐՏԻՖԻԿԱՑՄԱՆ, ՉՍՓԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1.	չափման միջոցների արտադրություն	ԿՄ	Բ	Ա	Փ	-	-	-	-
	15. ՎԻՃԱԿԱՅԻՆԱՂԵՐԻ, ՇԱՀՈՒՄՆԵՐՈՎ ԽԱՂԵՐԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1.	վիճակախաղերի կազմակերպում	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	Հ	-
2.	շահումով խաղերի կազմակերպում	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	Հ	Վ
3.	խաղասնների կազմակերպում	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	Հ	Վ
	16. ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԻ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1. *	միջազգային կանոնավոր օդային հաղորդակցության գործունեություն	ԿՄ	Բ	-	Փ	-	Ո	Հ	-
2.	(2-րդ կետն ուժը կորցրել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)								
3.	երկաթուղային տրանսպորտի գործունեության կազմակերպում	ԿՄ	Բ	Ա	Փ	-	Ո	Հ	-
	17. ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ								
1.	կապիտալ շինարարության բնագավառում քաղաքաշինության փաստաթղթերի մշակում, ինժեներական հետազննում և փորձաքննություն՝ ըստ քաղաքաշինության հետևյալ ոլորտների				-				
	*- քաղաքացիական և արդյունաբերական	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-	-
	(Տողը հանվել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)								
	- տրանսպորտային	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	-	-
	- հիդրոտեխնիկական	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	-	-
	- էներգետիկ	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	-	-
	- կապի	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	-	-
	(Տողը հանվել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)								
2.	կապիտալ շինարարության իրականացում՝ ըստ քաղաքաշինության հետևյալ ոլորտների								

ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՆՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

	*- քաղաքացիական և արդյունաբերական	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	-	-
	(Տողը հանվել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)							
	- տրանսպորտային	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	-
	- հիդրոտեխնիկական	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	-
	- էներգետիկ	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	-
	- կապի	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	-
	(Տողը հանվել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)							
	17 ¹ . ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ							
1.	զբոսավարի գործունեություն, բացառությամբ այն անձանց գործունեության, ովքեր զբոսավարի գործունեություն են իրականացնում բացառապես այն զբոսաշրջային օբյեկտի սահմաններում, որի աշխատողն են ուղեկցորդի գործունեություն, բացառությամբ այն անձանց գործունեության,	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	Ո	-
2.	ովքեր ուղեկցորդի գործունեություն են իրականացնում բացառապես այն զբոսաշրջային օբյեկտի սահմաններում, որի աշխատողն են	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	Ո	-
	17.2 ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌ							
1.	Մանկատների կազմակերպում, երեխաների ցերեկային խնամքի կազմակերպում, երեխաների ծամանակավոր խնամքի կազմակերպում	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	Հ Վ
2.	Օեր և հաշմանդամ քաղաքացիների խնամքի և սպասարկման կազմակերպում	ԿՄ	Բ	-	-	-	-	Հ Վ
	18. ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՅԼ ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐ							
1.	լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակների վերաբերյալ օրենքով նախատեսված փորձաքննությունների իրականացում	ԿՄ	Բ	-	Փ	-	-	-
2.	(2-րդ կետն ուժը կորցրել է 22.02.07 ՀՕ-116-Ն)							
3.	անվճարունակ կազմակերպությունների անվճարունակության գործերով կառավարչի գործունեության իրականացում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	Ո	-
4.	Տեղագրական քարտեզագրման և հողաշինարարական աշխատանքների իրականացում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	Ո	-
5.	անշարժ գույքի գնահատում	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	Ո	-

ՓՈՐԷ ԵՎ ՄԻԳՐԵ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒՐՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

51.	շարժական մշակութային արժեքների փորձաքննություն	ԿՄ	Բ	-	-	-	Ո	-	-
6.	շիկետրական գործունեություն	ԿՄ	Բ	Ա	-	-	Ո	-	-
7.	Սննդամթերքի արտադրություն, այդ թվում՝								
7.1.	թորած ալկոհոլային խմիչքների(բացառությամբ Արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկե (ԱՏԳ ԱԱ) դասակարգչի 220870 ծածկագրին դասվող լիկյորների և 220890 ծածկագրին դասվող մինչև 9 տոկոս սպիրտ պարունակող այլ սպիրտային խմիչքների), ինչպես նաև 2208 ծածկագրին դասվող՝ միայն պտուղներից և հատապտուղներից (բացառությամբ՝ խաղողի) թորված 40 տոկոս և ավելի սպիրտ պարունակող ալկոհոլային խմիչքների) և խմորման նյութերից էթիլային սպիրտի արտադրություն	ԿՄ	Պ	Ա	-	-	-	-	-
7.2.	Արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկե (ԱՏԳ ԱԱ) դասակարգչի 220870 ծածկագրին դասվող լիկյորների և 220890 ծածկագրին դասվող մինչև 9 տոկոս սպիրտ պարունակող այլ սպիրտային խմիչքների արտադրություն	ԿՄ	Պ	Ա	-	-	-	-	-
7.3.	Արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկե (ԱՏԳ ԱԱ) դասակարգչի 2208 ծածկագրին դասվող՝ միայն պտուղներից և հատապտուղներից (բացառությամբ՝ խաղողի) թորված 40 տոկոս և ավելի սպիրտ պարունակող ալկոհոլային խմիչքների արտադրություն	ԿՄ	Պ	Ա	-	-	-	-	Վ
7.4.	գինու, խնձորի և պտղահատապտղային այլ գինիների արտադրություն	ԿՄ	Պ	Ա	-	-	-	-	-
7.5.	գարեջրի արտադրություն	ԿՄ	Պ	Ա	-	-	-	-	-
8.	աուդիտորական ծառայությունների իրականացում	ԿՄ	Բ	-	-	-	Ո	Հ	-
9.	թանկարժեք մետաղներից պատրաստված իրերի հարգորոշում և հարգադրոշմում	ԿՄ	Բ				Ո	Հ	Վ
10.	թանկարժեք մետաղների գտարկում, բանկային ոսկու և ստանդարտացված ձուլակտորների արտադրություն	ԿՄ	Բ		Փ		Ո	Հ	Վ

* ուժի մեջ է 04.10.2007 թ.

** ուժի մեջ է 30.09.2007 թ.

1. Սույն հոդվածի աղյուսակում չնշված գործունեության Տեսակներով ֆիզիկական կամ
2. իրավաբանական անձինք իրավունք ունեն զբաղվել առանց սահմանափակման, եթե սվյալ

գործունեության Տեսակով զբաղվելն օրենքով արգելված չէ:

Սույն հոդվածի աղյուսակի երրորդ սյունակում հաղավումներով սահմանվում են լիցենզիա սվող մարմինները: Աղյուսակի հաղավումները վերծանվում են հետևյալ կերպ:

ՀՀԿ - Հայասանի Հանրադեսության կառավարություն.

ԿԲ - Հայասանի Հանրադեսության կենտրոնական բանկ.

ՀԾԿՀ - Հայասանի Հանրադեսության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողով.

ՀՈԱՀ - Հայասանի Հանրադեսության հեռուստատեսության և ռադիոյի ազգային հանձնաժողով.

ԿՄ - Հայասանի Հանրադեսության կառավարության կողմից լիազորված դեսական կառավարման մարմին կամ մարմիններ.

ԱԷՕԲԿՄ՝ ասոմային էներգիայի օգտագործման բնագավառը կարգավորող մարմին:

Բոլոր դարզ լիցենզիաները սալիս է միայն Հայասանի Հանրադեսության կառավարության կողմից լիազորված մեկ դեսական կառավարման մարմինը, բացառությամբ սույն հոդվածի երկրորդ մասի աղյուսակի 10-րդ կետում նշված դարզ ընթացակարգով սվող լիցենզիաների:

3. Սույն հոդվածի աղյուսակի չորրորդ սյունակում հաղավումներով սահմանվում են լիցենզիայի Տեսակները: Աղյուսակի հաղավումները վերծանվում են հետևյալ կերպ`

Պ - Պարզ ընթացակարգով սվող լիցենզիա.

Բ - Բարդ ընթացակարգով սվող լիցենզիա:

4. Սույն հոդվածի աղյուսակի հինգերորդ սյունակում «Ա» սառով նշված գործունեության Տեսակներով զբաղվելու համար չի դահանջվում լիցենզիա, եթե դրանք իրականացվում են ոչ ձեռնարկատիրական (Տնտեսական) գործունեության մդատակով:

5. Միայն սույն հոդվածի աղյուսակի վեցերորդ սյունակում «Փ» սառով նշված գործունեության Տեսակներով զբաղվելու համար օրենքով կամ լիցենզավորման կարգերով կարող է դահանջվել ադրամների, առարկաների, սարավորումների, ինչդեսնակ լիցենզավորման համար ներկայացված փաստաթղթերի փորձամնական եզրակացություն:

6. Սույն հոդվածի աղյուսակի յոթերորդ սյունակում «Մ» սառով նշված

գործունեության Տեսակներով զբաղվելու լիցենզիան սրվում է միայն մրցույթով:

7. Միայն սույն հոդվածի աղյուսակի ութերորդ սյունակում «Ո» սառով նշված գործունեության Տեսակներով զբաղվելու լիցենզիան սալու համար կարող է իրականացվել ֆիզիկական անձանց մասնագիտական որակավորման ստուգում:
8. Միայն սույն հոդվածի աղյուսակի իններորդ սյունակում «Յ» սառով նշված գործունեության Տեսակներով զբաղվող լիցենզավորված անձանցից լիցենզավորող մարմիններն իրավունք ունեն ղահանջել լիցենզավորված գործունեությանն առնչվող հավելվածություններ կամ Տեղեկություններ:
9. Միայն սույն հոդվածի աղյուսակի Տասներորդ սյունակում «Վ» սառով նշված գործունեության Տեսակներով զբաղվող լիցենզավորված անձինք են ղարՏավոր լիցենզավորման ենթակա գործունեությունն իրականացնել միայն լիցենզիայում նշված վայրում:
10. Սույն օրենքում ուժի մեջ մտնելուց հետո նախկինում սրված լիցենզիաները ղահողանում են իրենց իրավաբանական ուժը:

ՄԵՐ ԿՈՆՏԱԿՏՆԵՐԸ

Կենտրոնական գրասենյակ

հասցե՝ ԲԳ, 0010, ֆ. Երևան, Մեծ Սկրսչյան 5^ա
հեռախոս՝ (374 10) 58-32-61, 56-37-14, 54-16-48
ֆաքս՝ (374 10) 54-16-42
էլ. փոստ՝ info@smednc.am
կայք՝ www.smedn

Արագածոտնի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Արագածոտնի մարզ,
ֆ. Աղարան, 0301, Բաղրամյան 24
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 252) 2-51-94
էլ. փոստ՝ aragatsotn@smednc.am

Արարատի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Արարատի մարզ,
ֆ. Արսաճա, 0701, Օգոստոսի 23/136^ա
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 235) 2-39-22
էլ. փոստ՝ ararat@smednc.am

Արմավիրի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Արմավիրի մարզ,
ֆ. Արմավիր, 0901, Դանադեղյան 5
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 237) 6-08-46
էլ. փոստ՝ armavir@smednc.am

Գեղարքունիքի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Գեղարքունիքի մարզ,
ֆ. Սևան, 1501, Նաիրյան 155
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 261) 2-49-04
էլ. փոստ՝ gegharkunik@smednc.am

Գավառի ներկայացուցչություն

հասցե՝ ԲԳ, Գեղարքունիքի մարզ,
ֆ. Գավառ, 1203, Գրիգոր Լուսավորչի 36
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 264) 2-30-15

Մարտունու ներկայացուցչություն

հասցե՝ ԲԳ, Գեղարքունիքի մարզ,
ֆ. Մարտունու, 1402, Երևանյան 4
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 262) 4-68-29

Վարդենիսի ներկայացուցչություն

հասցե՝ ԲԳ, Գեղարքունիքի մարզ,
ֆ. Վարդենիս, 1603, Բարեկամության 4
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 269) 2-13-53

Լոռու մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Լոռու մարզ,
ֆ. Սեփանավան, 1901, Միլիոնի 70
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 256) 2-39-11
էլ. փոստ՝ lori@smednc.am

Կոսայքի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Կոսայքի մարզ,
ֆ. Զարեմցավան, 2501, 6-րդ թաղամաս, Խանջյան 22
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 226) 4-29-27
ֆաքս՝ (374 226) 4-29-26
էլ. փոստ՝ kotayk@smednc.am

Շիրակի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Շիրակի մարզ,
ֆ. Գյումրի, 3101, Գարեգին Նժդեհի 1/5
հեռախոս՝ (374 312) 3-20-35
ֆաքս՝ (374 312) 3-20-34
էլ. փոստ՝ shirak@smednc.am

Սյունիքի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Սյունիքի մարզ,
ֆ. Սիսիան, 3501, Գարեգին Նժդեհի 2
հեռախոս՝ (374 10) 23-97-40, (374 2830) 63-39
ֆաքս՝ (374 10) 23-97-40
էլ. փոստ՝ syunik@smednc.am

Վայոց Ձորի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Վայոց Ձորի մարզ,
ֆ. Վայք, 3801, Շահումյան 18
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 282) 2-17-70
էլ. փոստ՝ vayotszor@smednc.am

Տավուշի մարզ

հասցե՝ ԲԳ, Տավուշի մարզ,
ֆ. Իջևան, 4001, Աճոս Մելիքբեկյան 5/7
հեռախոս՝ (374 263) 3-44-58
ֆաքս՝ (374 263) 3-44-72
էլ. փոստ՝ tavush@smednc.am

Բերդի ներկայացուցչություն

հասցե՝ ԲԳ, Տավուշի մարզ,
ֆ. Բերդ, 4201, Լևոն Բեկի 8
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 267) 2-18-14

Նոյեմբերյանի ներկայացուցչություն

հասցե՝ ԲԳ, Տավուշի մարզ,
ֆ. Նոյեմբերյան, 4101, Երևանյան 4
հեռախոս/ֆաքս՝ (374 266) 2-24-28